

כתביו של משה דומב ז"ל
שנכתבו לאורך חייו
בהיותו חבר קיבוץ כפר מנחם
בשנים 1950 – 2009

פיליטונים

המיסיון (או מיומנו של חבר ועדת קליטה)

ראשית, אני צריך להציג את עצמי. קוראים לי משה מיסיונר. עוזרי הראשון הוא מיכאל הקדוש, שומר המפתחות ורכוש המיסיון. פעם קראו לו פשוט מוטקה והוא האיש המרכזי במיסיון. תמיד מלא עבודה ודאגות, אפילו כשאין תנועה גדולה של עולים הוא מוצא לו התעסקות – מעביר את העולים מחדר לחדר, כל יום שני מחליף להם את המיטות והמזרנים ונראה שזה מועיל מאוד לקליטתם המהירה.

רק המלאך רפאל לא שינה את שמו ככה שאני יכול להגיד: מימיני מיכאל, משמאלי רפאל ועל ראשי צרות אל... הנזירה אלזה הקדושה החליטה להקריב את עצמה על מזבח קידוש השם ולקחה על עצמה את ההליכה למחסן הבגדים. היא עושה זאת בהקרבה עצמית חמורה.

יש לנו גם זוג נזירים קדושים. דבורקה – שכל אישיותה אומרת קדוש, קדוש, קדוש. היא המטפלת הנלהבת ביותר של הנשמות המסכנות. עובדת במסירות יוצאת מגדר הרגיל וגם את בעלה הכניסה למיסיון. בעלה, אריה, מכהן גם בתפקיד ממלא מקום שלי מאחר וירש את מקומי ושינה את שמו לאלעזרי ה-24.

לאחר שהכנסייה הקדושה התחילה לנהל פלירט עם הרבנות הראשית, החלטנו גם אננו לקבל רב למיסיון שלנו. זהו הרב ר' אברהם מהרשק נ"י לנצח. יש לציין שהוא נשאר רב כמו שהיה, על אף מאמצינו להכניסו בברית הקדושה. הוא גם שומר על הקפה של המיסיון, כנראה שהכמיהה ל"מצלצלין" נשארה לו מאופיו האורתודוקסי.

תואר עדיין לא מצאנו לו. אולי ארכיבישוף או הגמון או סתם כומר... עדיין לא החלטנו. יש נוהג אצלנו לא לקרוא לאלה המצטרפים אלינו בשם. זה יותר הולם בזמן הראשון. למשל למשפחה הראשונה שצירפנו קראנו בשם "הקוזין של פנחס". לאשתו "אשתו של הקוזין של פנחס" ולילדים "הילדים של הקוזין של פנחס". לו היו נותנים ציונים בעד עבודת וועדות, אנו היינו מקבלים את הציון "כמעט הצלחנו".

גם עם המשפחה הזאת כמעט הצלחנו. רק שמתס הוא שגרם לעזיבתם. בהיותו מגיש בחדר האוכל, הוא נתן ל"קוזין של פנחס" מנה קטנה מדי של פילה וגם פודינג לא נתן לו, על אף שהנ"ל קיבל פתק מהרופא שהוא חייב לאכול דיאטה. שלחנו אותו לנצרת, אולי שם יספוג מרוח הקודש ומנה גדולה יותר של פילה.

למשפחה השנייה קראנו "האח של נחקה" "אשתו של האח של נחקה" "הילדים של האח של נחקה". גם כאן כמעט הצלחנו. זאת הודות למסירותה של הנזירה אלזה, רק הקיבוץ הוא שגרם לעזיבתם – פחדו מן ההשתלטות של חמולת פינקוס-רומבק. אז עכשיו הם בגדרה ורוחם תאיר את המשפחה הגדולה בכפר מנחם.

המלאך רפאל הצליח מאוד בשליחותו לחוץ לארץ והביא לנו כמה נפשות – משפחה אחת צרפתית ואלמנה עם שני ילדים. אבל, מכיוון שלאישה התחילו לקרוא בשם "אלמנתו של רפאל" הצטרכנו לסלק אותה מהר, שמא יהיה סקנדל. הצרפתים החזיקו מעמד יותר משנה ולכן קיבלנו ציון "כמעט, כמעט הצלחנו".

היה גם רווק. קראו לו "קרוב של אברהם ג". הוא היה בחור יקר. יקר מדי בשבילנו – הוא היה צריך 150 ל"י ללילה עבור חופשה במלון דן בתל אביב.

קיבלנו גם נוצרייה אחת. גורלה היה כגורל "אלמנתו של רפאל". קראו לה "מוישע'ס שיקסה". כמובן שלא היה לה מקום אצלנו. פה אפשר היה להגיד "כמעט הצלחתי".

גם חנה וסרמן הלכה לה – מעוז תקוותנו וגאוותנו קיבלה ירושה והתעשרה בן לילה.

התיקיה של המיסיון מסודרת כך: תיק לעולים שהורידו רק רגל אחת מהטקסי והסתלקו, תיק לעולים שלנו לילה אחד וברחו, תיק לעולים ששהו שבוע אחד, חודש אחד, חודשיים, שלושה וכך הלאה. היו אפילו תיקים של עולים שהחזיקו מעמד שנה וחודשיים.

יחס הקיבוץ אלינו הוא כמו למיסיונרים אמיתיים – קצת יהירות, קצת לעג, קצת חיוך וקצת רחמנות. אצל הילדים זה מתבטא בצורה חריפה יותר – אני אינני יכול לעבור בחצר בתי הילדים, הם חיברו עלי שיר שהם שרים לי בכול הזדמנות: "משה השמן מתעסק עם אלמנות וגרושות מלאות חן, מביא ילדים לחודש וכמה ימים". לפני עזיבתם, אנו שולחים את העולים לסמינר בגבעת חביבה לשם טבילה. שם הם עוברים את הקורס הבסיסי של הסוציאליזם, סופגים תורה ועוזבים. אני מוכן להקריא לכם קטע קטן ממשנתו של אחד הסמינרים: "האביר, מאיר יערי, הוא המנהיג הדגול של הפרולטריון הישראלי והעולמי. הוא האב והמורה האהוב של כול האנושות. תחת דגל המהפכה ומנהיגותו של גאון הדור, תקוות האנושות, נצעד לקראת ניצחון הסוציאליזם ומחר טוב יותר. החבר מאיר יערי הוא גם סופר גדול. הוא כתב הרבה רומנים, ספרי ילדים וגם אופרות. בין ספרי הילדים צריך לציין במיוחד את הספר "קהילתנו" שקנה לו שם בין כל ילדי העולם. הרומנים המצוינים "בדרך ארוכה" ו"בפתח תקופה" צוינו כיצירות מופת. הוא גם כתב אופרה גדולה על זוג נאהבים שהחליט, מתוך אהבה גדולה, לקשור זה את זה בחבל ולצלול אל תהומות הים". נו, זה רק קטע קטן מן המשנה הגדולה.... כפי שאתם רואים, הייתה לנו שנה גדושה של עבודה פורייה. אנו מאחלים למיסיון החדש, תחת הנהגתו של אברהם השני, שיצליחו יותר ובעיקר שיצליחו לחוש את נשמת הקיבוץ.

מכתב ל 69 קיבוצי השומר הצעיר (למעט משמר העמק, כפר מסריק ועין החורש)

נכתב בתחילת שנות ה 60 אל מזכירות כל הקיבוצים שלום, הננו מצטערים מאוד להודיע לכם כי לעת עתה לא נוכל לעמוד בהתחייבותנו ולא נוכל לספק לכם בת כפי שהבטחנו. אנו מקווים כי במשך הזמן נתקן את המעוות ונשלח לפחות בת אחת לכל קיבוץ. עז רצוננו למלא את המוטל עלינו ונעשה את כל המאמצים לעמוד בכבוד בהתחייבות. לעת עתה, זכו רק שלושה קיבוצים במשלוח זה ואנו מקווים כי יגיעו הדים חיוביים על בנות כפר מנחם ככתוב: "בנות כפר מנחם נאות הן" התאזרו נא בסבלנות והמובטח בוא יבוא. בברכת חברים נאמנה. למזכירות משמר העמק, כפר מסריק ועין החורש (מכתב באותו הקשר) למזכירות הקיבוץ שלום רב, הננו שמחים למסור לכם את היקרה בבנותינו. כנראה שהנכם קיבוץ בר מזל. ראשית, הנכם הקיבוץ הראשון שיש לנו הזכות הגדולה לעמוד בהתחייבות כלפיו. כידוע, הוטל עלינו למסור בת אחת לכל אחד מקיבוצינו. שנית, הצלחתם בבת שהלוואי ויכולנו להשאיר אותה אצלנו. אין זה סתם, כפי שאומרים שכל סוחר משבח את סחורתו... אלא, השקענו בה את כל המאמצים, רק שתהיו מרוצים. העמדנו לפנינו מטרה שיתגשמו, הלכה למעשה, דברי חז"ל: בנות כפר מנחם נאות הן".

הננו קיבוץ שלא מתבלט באישים דגולים כמו שלושה חברי כנסת ושר בממשלה או בסופרים ואנשים מפורסמים אחרים. אנו אנשי עמל פשוטים. אבל, נתפרסם על ידי פרי בטננו ונקווה ששמנו יעלה מעלה, מעלה. נקווה גם שלא יהיו לכם תלונות ובמקרה וכן, אנא, אל תתביישו. נהיה מוכנים תמיד לקבלה חזרה. ובכלל, איזה טענות יכולות להיות לכם? דעו לכם כי אנו אוהבים אותה על כל הטוב והרע שבה ואין לכם כלל זכות לחקור ולדרוש. ואם לא מוצא חן בעיניכם, תגדלו לכם לבד בנות ואל תשנוררו מאחרים.... סילחו לנו על הסגנון החריף אבל, תאמינו לנו שלא מתוך חדווה, אלא מתוך קנאה יצאו המילים הללו. קבלו את השי היקר ותיהנו ובמחזור הבא תקבלו עוד בת.... בברכת חברים נאמנה, בשם המזכירות – משה בלופר

החבר או הכלל?

כמו לכל יצירה רצינית גם ליצירה שלי יש מוטו: הגזבר הוא חם מזג

מרכז המשק קר מזג

המזכיר הוא עקשן

עוסקים בגדולות ושוכחים את החבר הקטן

מה זאת מזכירות סינתטית? אני חושב שהמונח סינתטי לא מתאים למזכירות שלנו.

סינתזה זה איחוד או מזיגה של יסודות נפרדים אז זה לא מתאים למזכירות שלנו.

אתן לכם דוגמא: עומד על סדר היום פנייה של חבר או ועדה ל-2.5 ל"י למטרה כלשהי. הגזבר אומר: "אין כסף" ומרכז המשק פוסק: "אין עבודה" ואז המזכיר עושה את הסינתזה: "אין כסף ואין עבודה אז אין על מה לדבר".

חוץ משלושת "הגדולים" יש גם קליברים במזכירות. הנה, אני נבחרתי, באופן אוטומטי, מטעם ו. חברים. לכן, אני קליבר אוטומטי, אברהם הוא קליבר אוטומטי מטעם החטיבה הצעירה, רשקה היא רק קליבר חצי אוטומטי. היא נבחרה בשיחת קיבוץ, בצורה חצי אוטומטית כדי שתייצג את המין היפה.

ואם אנחנו כבר מדברים על אוטומטים, נשים בצד את הנושא ונפנה לתקופת האוטומציה, בה אנו חיים. גם חיי קיבוץ נהפכו קצת לאוטומטיים. למשל: הגיע גבר לגיל 40, הוא מקבל באופן אוטומטי עוגה. לאחר עוד עשר שנים, עוד עוגה. מתחתן זוג צעיר, הוא נכנס באופן אוטומטי לחדר משפחה. פה צריך לומר כי במקרה זה לא תמיד האוטומט פועל בסדר.

אבל, נחזור למזכירות הסינתטית עם הקליברים האוטומטיים. לאחר שהמזכיר עושה את הסינתזה – אין כסף ואין עבודה אז אין על מה לדבר – אז גם לנו, האוטומטים, יש מה לומר. אגלה לכם סוד: שלחתי ידי במחזה! נמאסו עלי הפיליטונים. אני חושב שהחוג הדרמטי שלנו ישמח להציג משהו מקורי מיצירתו של חבר. ואם זה יהיה מוצלח, אני מבטיח להמשיך ליצור -

↓

מחזה מקורי בהרבה מערכות

מאת: משה בלופר

מערכה ראשונה

החברה צביה נפגשת עם המזכיר באחת הפינות בחצר.

צביה: יש לי עניין חשוב אליך. אני לא יכולה לדחות את העניין יותר. אני מבקשת שיקציבו לי 2.5 ל"י לקנייה.

(כאן אני צריך לומר לבמאי 2.5 ל"י הם עניין סימבולי והוא יכול להחליפם בכל סכום אחר וכן לכל נושא אחר כמו סידור דירה, מקום עבודה, השתלמות או מה שהוא רואה לנכון). ובכן, אני חוזר למחזה.

צביה: אני מבקשת הקצבה של 2.5 ל"י לרכישת דבר שכל החברים כבר רכשו לעצמם, לא חשוב באיזה אמצעים, העיקר שיש להם. אני לא אוותר על כך בשום אופן!

המזכיר: הדבר הזה לא נהוג אצלנו ואני חושב שלא נוכל לאשר זאת.

צביה: אני עומדת על זה בכול התוקף ודורשת שתביא את זה לדיון במזכירות!

המזכיר: אינני חושב שאת צודקת אבל, אם את דורשת בכל התוקף, אביא את העניין לדיון.

מערכה שנייה (לאחר שבועיים)

צביה והמזכיר יושבים במזכירות. היא נרגשת מאוד והדמעות חונקות את גרונה: אני בשום אופן לא מקבלת את הדחייה של המזכירות. אני לא אוכל להמשיך לחיות בלי ה... היא פורצת בבכי ויוצאת מן המזכירות

מערכה שלישית (לאחר כמה שבועות נוספים)

באחת הפינות בחצר עומדים בעלה של צביה והמזכיר ומשוחחים שיחה די סוערת אך כיוון שלא שמענו שום דבר, נוריד את המסך.

מערכה אחרונה (לאחר כמה שבועות ועוד כמה מערכות)

במזכירות יושבים המזכיר וכן צביה ובעלה.

הבעל: צר לנו מאוד שאנו מוכרחים להודיע לך על עזיבתנו את הקיבוץ. הדבר לא בא לנו בקלות. חשבנו, התלבטנו זמן רב והגענו למסקנה שאנו לא רואים את מקומנו כאן. ראשית כל, מבחינה חברתית לא טוב לנו. שנית, אין אנו שלמים עם החינוך המשותף. שלישית, הרעש בחדר האוכל הוא בלתי נסבל וחוזק מזה התבגרנו ואין לנו יותר להט אידיאלים עליהם חלמנו. פשוט, אין לנו כוח לעמוד תמיד תחת לחץ סידור העבודה, קיפוחים במחסן ועוד.

חוזק מזה, אתה יודע, הזהרתי אותך בקשר ל-2.5 ל"י. זה היה הקש ששבר את גב הגמל.

המזכיר: אז למה לא אמרתם שזה כל כך חשוב לכם? אתם חושבים שאין באפשרות הקיבוץ לעשות יוצא מן הכלל? הלא, אנחנו תמיד אומרים שרק הקיבוץ מסוגל לפתור את כול הבעיות של החבר! אני מבטיח שהדבר הזה יסודר! ואשר לכל יתר הדברים, אני אשוחח אתכם בפעם אחרת, אני רואה שאתם נרגשים מאוד.

אפילו: המזכירות יושבת על יד שולחנות ארוכים.

המזכיר מרים כוס לכבוד ההצלחה הגדולה שהמשפחה נשארה בקיבוץ. לחיים!

7/1/58

קטעים מפיליטון שהוקרא במסיבת בר מצווה של קבוצת "אילה"

1. "השוק השחור" או תובנות מתורנות שבת בקב' "אילה"

אני מבקש מכם, בשם אינה, אל תספרו למשטרה על מעשה זה. בוודאי שמתם לב לכך שברדיו, אחרי החדשות, מוסרים על התמחיר של השוק לניירות ערך. הרבה זמן לא הבנתי מי הוא הקובע את ערך הדולרים והניירות עד אשר התחלתי לעבוד אצלכם בשבתות. למשל, מי קבע שמחירו של פודינג שווה שתי קציצות?

פעם ניגש אלי אלדד ומבקש בנימוס, כפי שהוא רגיל: "משה, אולי יש לך קציצה נוספת בשבילי?" לתומי, חשבתי שהוא מאוד רעב כי הוא בילה זמן רב בבדיקה ונתתי לו את הקציצה שלי. אבל, מה אני רואה? את הקציצות הוא שם הצידה ומתברר שיש לו הסכם עם אינה שבעד שתי קציצות הוא יקבל את הפודינג שלה. אך מי קבע שמחירו של פודינג הוא שתי קציצות? אז זהו בדיוק הסוד של השוק לניירות ערך. החשבון הוא פשוט: אם יש בארוחה פודינג, יורד מחיר הבשר. אם מחיר הבשר יורד אז מחיר הרימונים לארוחת ארבע יורד עוד יותר. כי מי שרוצה למכור את הרימון בעד קציצה, מוכרח למכור אותו בחצי קציצה. כלומר, מנת הפודינג עולה שתי קציצות או ארבעה רימונים כי רימון זה חצי קציצה.

אם יש, למשל, לארוחת ערב בצל, אז תיכף מחיר הביצים והשמנת יורדים כי נינה תיכף מוכרת את כל מה שיש לה בצלחת תמורת כול הבצל. אבל, מעניין, גם לאוויר יש מחיר בקבוצת "אילה". כי חנה'לה תמיד שואלת: "מי רוצה למכור לי קצת אוויר?" היא לא צריכה שום אוכל, היא חיה מאוויר.

ותתארו לעצמכם שיש פעם גלידה לארוחה? אז, בכלל אין מחיר לשום דבר. כל המחירים נופלים. אפשר להשיג הכול בזול בעד ליקוק אחד של גלידה!

עכשיו אתם מבינים איך קובעים את מחירי ניירות הערך? לו הייתי צריך להכין עבור הרדיו תמחיר על השוק ב"אילה" אז זה היה נשמע כך: "כאן קול אילה! שמעו אינפורמציה על מחירי השוק: מחיר הביצים ירד בשתי נקודות. נרשמה עלייה קלה במחיר הקציצות והרימונים. מחיר הבצל והדג מלוח ירד פלאים. הפודינג קפץ וגלידה אי אפשר להשיג בשום מחיר. אוויר יש בשפע!

2. הקדירה

אתם יודעים מה זו קדירה? אם אינכם זוכרים, היכנסו נא למוזיאון של מורכם משה ותראו הרבה כאלה. זהו כלי עשוי מחמר, למטה צר, באמצע רחב ולמעלה שוב צר. פעם, באחת מתורנויות השבת, נתנה לי פסיה פודינג בכלי כזה כי את הכלי שלנו לקח מישהו אחר. אני מביא את האוכל לכיתה, מכין ועורך את השולחנות והחברה מתחילים להתאסף. כרגיל, קודם כל מסתכלים מה יש לאכול אך כל אחד לחוד אומר: "משה, אני מזמין פודינג שיישאר". ואני עונה לכולם בחיוב. אך את הפודינג אני מחלק כך שלא יישאר שום דבר. ובכל זאת, נשאר משהו בתחתית הכלי. והנה, יוחנן הזדרז, גמר מהר לאכול כדי להספיק ולזכות בליקוק תחתית הכלי. אבל קרה לו "פנצ'ר". הוא הכנס את הראש לתוך הכלי ולא הצליח להוציאו! ואז התחילו הצרות: אני מנסה להוריד את הקדירה מראשו אך לשווא. בתחילה, זה עורר צחוק, יוחנן עומד עם הקדירה על הראש, כל אחד נותן לו עצה איך להורידה אבל הקדירה לא רוצה לרדת – האוזניים מפריעות! אני מתחיל לדאוג ושולח לקרוא לרוזקה האחות. רוזקה באה עם הרופא אך גם הם לא מצליחים להוריד את הקדירה. הרופא לא מרשה למשוך בכוח, שמא ייגרם ליוחנן נזק וזה קורה כמובן בשבת כשבבית החולים בין כה אין רופאים. ומה אתם חושבים היה הסוף? יוחנן המסכן ישן אותו לילה עם קדירה על הראש ולמחרת לקחו אותו לבית החולים, שם הצליחו, איכשהו, להוריד את הקדירה ויוחנן חזר הביתה כגיבור. והכול בגלל הליקוק!

3. משחק כדור עף או ארוחת בוקר של שבת

אתם בוודאי מכירים את הצ'מפיונים האולימפיים בכדור עף – את יואב פינקוס ואת אבנר בן אליעזר. הם לא סתם שחקנים, הם המציאו משחק כדור עף משלהם. ואת המשחק הזה הם משחקים דווקא בזמן הארוחות כאשר במקום כדורים הם משתמשים בביצים. את הנקודות מחשבים כך: אם הביצה פוגעת בראש של חגית, זו מכת עונשין. אם

היא מגיעה לידי היריב זה אחד- אפס. אם את הביצה תופס יונתן אז לוקחים ביצה מהשכן מימין. אם הביצה פוגעת בכוכבת, מקימים צווחות בכל הכיתה. המנצח הוא זה שהמטפלת זורקת אותו מהשולחן כי אז הוא פטור מלאכול.

15/8/1958

היום אני בחור.... או יום עבודה במטבח

מזמן השתוקקתי לעבוד איזה יום במטבח. רציתי לנסות על עורי את ה"זוועות" שמספרים בקשר לעבודה זו. חוץ מזה, רציתי לנסות את עצמי – האם אוכל להחזיק מעמד ולעמוד בניסיון.

והנה, יום בהיר אחד, הופיעה אצלי במסגרייה, סדרנית העבודה, כולה מלאת פחד שמא אסרב ובמילות תחנונים ביקשה ממני לעבוד יום אחד במטבח. אני דווקא קיבלתי ידיעה זו בשמחה ורצתי להתייצב לעבודה שם. כמובן שדיברתי עם האחראית והסברתי לה את פשר הופעתי. היא ביקשה ממני לחכות רגע וראיתי שמקיימים התייעצות בקשר לאישיותי. כעבור כמה דקות, מצהירות בפניי שלוש בחורות את ההצהרה כדלהלן: "החלטנו שהיום אתה בחור!"...ברוך השם, מכירים בזכויותי, לא כל כך נורא, "ומה עלי לעשות?" אני שואל. "ובכן", אומרת אחת, "ראשית כל תכין תפוחי אדמה". ובטרם זו מספיקה להסביר את העבודה, מתערבת השנייה ואומרת: "אך לפני זה עליך לשפשף סיר אחד" וגם פה, בטרם השנייה מסבירה את העבודה, כבר נכנסת השלישית: "אך לפני זה תשפשף את הרצפה". וברגע זה, כולן יחד מסבירות את העבודה.

אני, כמובן, לא הבנתי שום דבר. בכל זאת, תפסתי שההוראה בקשר לסיר היא בעלת התוקף וניגשתי לעבודה. אבל למה אני מוכרח להיות בשביל זה בחור? זה יתברר במשך הזמן. שפשפתי סיר אחד ושני ושלישי וחיכיתי שמישהו יבוא ויגאל אותי מהסירים. סוף, סוף, היום אני בחור! והנה, לפני שגמרתי לנקות את הסיר החמישי, קיבלתי הוראה – לשפשף את הרצפה. מילא, אשפשף את הרצפה. אני, אמנם, מומחה גדול לרצפות אך אין להשוות בין רצפה לרצפה ובין שפשוף לשפשוף.

תארו לכם את התמונה: אני עובד עם המקל או המברשת וביניהן עוברות על הרצפה עשרות זוגות רגליים. אני מנקה שוב וזוגות הרגליים חוזרות גם הן וכך חוזר חלילה פעמים רבות. פה ניסיתי לבחון את בחרותי ולהבין למי שייכות הרגליים אבל לשווא. כולן דומות, כולן נועלות את אותן הנעליים. ואולי אני לא בסדר? ככה שפשפתי בין זוגות הנעליים וחשבתי שאין לזה סוף. אבל, איך אומר שלום עליכם? לכל דבר מוכרח לבוא סוף!

והנה אני מקבל הוראה: "עכשיו תלך לכלים" פה כבר לא החזקתי מעמד ומחיתי: "אבל, היום אני בחור!" ומיד קיבלתי תשובה: "אם אתה בחור אז תנקה את התעלה". סוף, סוף. תעלה זה כבר עניין גברי. תעלת סואץ, פנמה, זה הולם ל...נו, לא אספר לכם מה היה בתעלה. יצאתי ממנה שטוף זעה ועם גב שבור. עשיתי באותו יום עשרות עבודות אבל לתפוחי האדמה לא הגעתי. החלום שלי פג. חשבתי: תפוחי אדמה, מכונה, אולי, למזלי, היא תתקלקל וארד לתקן אותה. אבל, לא דובים ולא יער! אז, למה אני בכל זאת בחור? אולי אתם תענו לי? גמרתי את היום במטבח ואני מנסה לסכם את החוויות. יש לציין שההיררכיה הצבאית מאוד מפותחת במטבח ואני רוצה להסביר לכם את העניין. הנה, למשל, אתה מקבל פקודה מן הלוטננט: "תתעסק בגזר" ואני, כמובן מציית. לא גמרתי עם הגזר ובאה פקודה מהקורפורל "תתאמן בשטיפת כלים". אני מציית. פתאום בא הסרג'נט ואומר: "מה אתה תקוע על יד הכלים, לך תשפשף רצפה!" אני מציית. אבל, מרוב ציות, אני מקבל מקלחת קרה. בריצה באה הלוטננט... "למה לא גמרת עם הגזר? ולמה לא סידרת את הכלים? ואיפה שמת את הסכין? ולמה השארת לכלוך?" אחריה באה בריצה

הקורפורל...: "למה עזבת את הכלים? אני צריכה לעשות אותם במקומך? אצלי אתה תשפשף רצפות בלי סוף!" כאן אני מבין שיפה השתיקה על הדיבור. וכי מה אענה? אני מוריד את הראש ומשפשף ולא אכפת לי של מי הרגליים. אבל, דבר אחד אני מחליט – אני מוותר על להיות "בחור" ומעדיף לא לעבוד יותר במטבח. ואם כבר לעבוד אז בתנאי שאקבל דרגה!

13/2/60

כיצד עזרתי לאשתי לקנות סוודר

אשתי טוענת שאינה אוהבת לנסוע איתי לקניות. כי – כך היא אומרת – תמיד ממהר, מתבייש קצת לצאת מן החנות מבלי לקנות, וחוף מזה, איני נותן לה לבחור הרבה כי תמיד מוצא חן בעיני הדבר הראשון שמראים לנו. נוסף לכך, אין לי בכלל טעם טוב ואני עומד תמיד לצידו של הסוודר.

אך, כל זה אינו נכון בעצם. ראשית: היא לעולם אינה מוותרת על כך שאתלווה אליה בנסיעה כזאת. שנית: אני דווקא נהנה מיום זה של קניות. ביום זה אני מספיק לקרוא את כל העיתונות. כשנכנסים בבוקר לחנות הראשונה (בדרך כלל קונים בחנות הרביעית), אני מתיישב ליד הקופה וקורא את "הארץ". לעיתים, אמנם, אשתי מפריעה לי עם איזה מלבוש חדש ואז השיחה מתנהלת בערך כך: "איך הסוודר בעיניך?" אני: "סוודר יפה". היא: "אצלך הכול יפה, הצבע בכלל לא מתאים לי" אני: "אז תמדדי סוודר אחר". שיחה זו חוזרת על עצמה מספר פעמים אך בינתיים אני גומר לקרוא את "הארץ" ואשתי את המדידות ואנו הולכים לחנות שנייה על פי הכתובת שקיבלנו ממחסנאית הבגדים. בחנות השנייה אותה תמונה בהבדל אחד – כאן אני קורא את "הבוקר", בחנות השלישית את "מעריב" וברביעית את "ידיעות אחרונות". וכאן אנו קונים את הבגד שהוא דומה בעיני לזה שראינו בחנות הראשונה...

אבל, בפעם האחרונה שיצאנו לקניות הצלחנו באופן יוצא דופן – קנינו בחנות השנייה! ומעשה שהיה כך היה: כשנכנסנו לחנות, אני התיישבתי, כדרכי, על ידי הקופה ולקחתי את עיתון "הבוקר" אבל, לבעל החנות התחשק, משום מה, להיכנס עמי לשיחה. התברר, כי שנינו מווארשה ושנינו אפילו עבדנו לפני המלחמה באותו הרחוב. העלינו זיכרונות מן הימים ההם כשהיינו מסדרים את הארגזים הירקות וכו'.

בינתיים, הסוודר שם לב לכך שאני מתעצבן מן ההטרדות המרובות של אשתי והוא מרגיע אותי: "אין דבר, אנחנו רגילים לזה". ולי צץ רעיון נפלא! "אתה יודע מה" אני אומר לו "אתה רוצה לראות איך אשתי קונה סוודר בשתי דקות ודווקא את זה שהיא מודדת עכשיו?" "נו" הוא אומר "נראה אם אתה זוכר את הטריקים מאז".

"תן לי בבקשה שש לירות" אני אומר הוא נותן לי תוך סקרנות גלויה. "ועכשיו" אני אומר "גש לאשתי ותגיד לה שלסוודר שהיא לובשת עכשיו היא צריכה להוסיף שש לירות בנוסף על מה שכתוב בפתק". והניסיון הצליח! כעבור דקה, מתייצבת לפני אשתי עם סוודר בצבע רוזמרין. "הסוודר הזה נורא מוצא חן בעיני" היא אומרת "מה דעתך?" "סוודר יוצא מן הכלל" אני עונה "קני אותו". "אבל צריך להוסיף שש לירות" "מילא" אני עונה.

"אבל מנין ניקח את הכסף? יש לנו השנה בת מצווה ואנחנו גם רוצים לצאת לחופש!" "אין דבר" אני אומר "נסתדר איך שהוא, נוותר אולי היום על הסרט ואחר כך נראה".

העיקר, הקנייה הסתיימה תוך חמש דקות, אני "הוספתי" 6 לירות ואשתי ביקשה מהסוודר שלא אספר על כך למחסנאית. "ברור" הוא אומר "זה חלק מן האתיקה המקצועית שלי".

עזבנו את החנות מאושרים וגם הלכנו לסרט, כי היינו שרויים במצב רוח מצוין! כתב: משה בלופר

זה זמן ממושך שהנני ידוע בציבור כאיש שנפלה עליו מרה שחורה. בשפה שלנו קוראים לזה "דיכאון נפשי". מספרים גם שגרם לכך המקרה שקרה לי עם הטרקטור: שברתי טרקטור ולקחתי את כול האשמה על עצמי. ומאז, הנני מדוכא. ומכיוון שעבר זמן רב למדי (כשבועיים) ולא מצאתי לעצמי תנחומים ולא חזרתי לשיווי משקלי (אגב, גם במשקל ירדתי) וועדת בריאות אומרת כי הנני נראה כמו צל, החליטו כי עליי להיוועץ בפסיכיאטר. קיצור המעשה: החלטתי לקבל טיפול. הפסיכיאטר שמע, כמובן, את הסיפור שלי על הטרקטור, אך משום מה עזב את העניין הזה והתחיל לקלוף אותי כקלוף את הבצל – גלד אחר גלד. הוא פירק אותי רובד אחר רובד, הגיע לילדותי הרכה אך את סיבת הדיכאון שלי לא מצא. עד שלבסוף הגיע לתקופה הפרה-נטאלית שלי (שלפני הלידה) ואת הדיאגנוזה אני מוכן לפרסם ברבים: חודשיים לפני שנולדתי שברה סבתא שלי צלחת על ראשו של סבא שלי ובזמן ששברתי את הטרקטור, צף המעשה הזה מנבכי תת ההכרה שלי ולכן נכנסתי לדיכאון. והתרופה היחידה בשבילי היא – שסבתא שלי תבקש סליחה מהסבא ז"ל. אני, כמובן, מרוצה שהקילוף הזה כבר נגמר, כי כל קילוף וקילוף עלה הון תועפות והיו כ 20 קילופים! ונתאר לעצמנו לאן היו מגיעים הדברים אילו הפסיכיאטר שלי לא היה מסתפק בסבתא ומרחיק עד למשה רבנו?!?!

אני עומד לדין

מה אפשר לעשות? זהו, כנראה, גורלו של כל בשר ודם – לעמוד פעם אחת בחייו בפני בית משפט. והנה אני יושב על ספסל הנאשמים. אחרי כל הטקסים וההשבעות מצווה עלי השופט לקום והוא מקריא לפני: "הנך נאשם לפי סעיף 24789/4 סעיף משנה 642 ב-ז על שבתאריך כך וכך גנבת מלפפון חמוץ מן המטבח. האם הנך מודה באשמה?" "לא, איני מודה". "האם ברצונך כי בית המשפט ימנה לך סגור?" "לא, אגן על עצמי לבדי" " אז, מה יש לך להגיד להגנתך?" "כבוד השופט, לפני שאגש לנאום ההגנה שלי, ברצוני לציין כי סעיף 24789/4 סעיף משנה 342 ב-ז אינו מתאים להאשמה שהעלית נגדי מכיוון שאני שותף מלא בעסק הזה ואף בית דין לא יוכל להרשיע אותי בכך שגנבתי מעצמי. לכן, אני דורש שישנו את סעיף האשמה שהעונש המרבי עליו הוא שלוש שנות תליה לסעיף 427/8 סעיף משנה 410 ג-ה שהעונש המקסימאלי עליו כתוב בשיר השירים בפסוק השני." "הנני מודה כי לקחתי מלפפון חמוץ ללא רשות (סחבתי בלשוננו) אבל, כבוד השופט, יש לי פילוסופיה משלי בקשר לזה. מוטב לי לסחוב עשר פעמים ולהיתפס פעם אחת מאשר ללכת ולבקש רשות. כי, במקרה הראשון אני משחיר את פני רק אחת מעשר אך, במקרה השני אני משחיר את פני כל פעם." "כבוד השופט, אני סומך על יושר ליבך. בוודאי תבין למצבי אם אוסיף כי סחבתי את המלפפון לא למעני אלא למען אשתי. התחשק לה משום מה... אני מסיים בכך את נאום ההגנה ומקווה שאקבל את פסק הדין בעלון הבא..."

יש לי תור לקופת חולים

באחד הערבים הודיע לי מרכז ועדת הבריאות: "יש לך מחר תור לרופא א.א.ג." היכנס הערב למרפאה". התייצבתי לפני רוזקה והיא אומרת בשמחה: "הא, חבוב, מחר אתה נוסע לרחובות, הנה התור שלך, מספר 5. עליך להיות שם בשעה 8:25". "איזה שכלולים" אני אומר "אני שונא תורים!" "אבל, יש לי בקשה אליך" היא מוסיפה "קח איתך כמה דברים קטנים לסדר. אתה בחור זריז וחוץ מזה סידרתי בשבילך אצל סדרן העבודה יום שלם "מחלה". הנה, עם זה, היא מושיטה לי חבילונת עם פתקים, תיכנס שם למרפאה, אלה תרופות. ועם זה תיכנס זה תיכנס למשרד אצל משי ותזמין תורים בשביל החברים. וזה, היא נותנת לי כמה צנצנות עם חומר ידוע... למעבדה. ואת זה תכניס לרנטגן ואחר כך תיסע לתל אביב לזמנהוף להוציא מדרסים... וזה הכול" מצוין! חשבתי, יש לי יום שלם, אכייף גם ברחובות וגם בתל אביב והכול על חשבון ועדת בריאות!

אני לוקח את כל הדברים והולך לאכול ארוחת ערב. והנה מופיעה לפני מטפלת. "אתה נוסע מחר לקופת חולים, נכון? אז, קח את זה למעבדה" והיא מעמידה לפני קופסה עם החומר הזה... ומסתלקת. כעבור כמה דקות מופיעה עוד מטפלת עם אותו הדבר. "בסדר" אני אומר "תעמידי פה על יד הצלחת". עד סוף הארוחה נאספו עוד 3 צנצנות, 2 קופסאות ו 8 סידורים עבור המרפאה – לרופא שיניים, לרנטגן ועוד. מילא, הרי אני מקבל יום שלם... אני הולך הביתה להתכונן לנסיעה. על המרפסת אני מוצא עוד כמה צנצנות עם פתקים. מטפלות בעלות נימוס, לפחות לא הגישו לי אותן לארוחת ערב!

בבוקר, על יד האוטובוס, מחכה לי מטפלת עם חומר טרי... "בסדר, אני כבר יודע, אין צורך להסביר לי". האוטו זז, עוד חברה רצה ומנפנת עם צנצנת ביד. אני מנפנף לה חזרה. שלום, להתראות. מחר גם נוסעים לקופת חולים... לרחובות אני מגיע בשעה 8:00. יופי! יש לי עוד 23 דקות. אני קופץ למרפאה. תור עד המדרכה. מזמין תור ורץ למשרד. תור של חצי ק"מ. מזמין תור וממהר למעבדה. אין תור! נפלא! אבל צריך להחתיים גם אצל משי. גם שם אין תור ואני חוזר למעבדה ומתחיל למיין את הצנצנות והפתקאות. צנצנת, צנצנת ופתקתה. קופסה, קופסה ופתקתה. נעשה לי קל על הנשמה. אך, פתאום! יש פתק בלי צנצנת. אני נזכר במטפלת שרצה אחרי האוטובוס ונפנפה ביד עם הצנצנת, אבל איני מאבד את העשתונות. "אה, כן", אני אומר "זאת הבדיקה שלי, תן לי בבקשה את הצנצנת ואמלא אותה" סוף, סוף, התגברתי גם על זה והוקל לי מהצנצנות.

השעה היא כבר 10:30 ואני ניגש לרופא שלי. האחות מקבלת את פניי בפנים זועפות: "תורך עבר, חכה עד שאקרא לך". בסדר, אלך בינתיים לשנות גזוז, לעשן סיגריות ולסיים את שאר העניינים. הרופא לא יברח. ב 10:45 הרוקה שולח אותי להחתיים מסמכים אצל משי וב 12 גמרתי לסדר את כל העניינים. הרופא שלי עזב להפסקת צהריים ואני נוסע לתל אביב – על פי הוראותיה של רוזקה. בזמנהוף, תורים, ריצות, החתמות כרגיל. אך באותו יום אכלתי 6 עוגות, 4 סופגניות ועישנתי 45 סיגריות. הכול על חשבון ועדת בריאות.

לרחובות אני מגיע ברגע האחרון. הרופא היה כבר לבוש כדי ללכת. ובכל זאת קיבל אותי. "על מה אתה מתלונן" הוא שואל "אני לא מתלונן, עכשיו הכול בסדר" אני עונה. "אז, במה חלית?" "חליתי באולקוס, הקשנסוס, אישיאס, ריאות, המרידן (טחורים)"... "אבל, למה שלחו אותך הנה אלי?" הוא מתרגז. כנראה קצת יקה. "או, כן, הייתה לי קצת נזלת לפני חודשיים אבל התור הגיע רק אתמול".

הוא דוחף לי איזה "מחוטל" לאף, לאוזן ולגרונן ושואל אותי למה אני מזיע כל כך. "עשיתי קצת התעמלות" אני עונה. "אני חושב שיש לך גוף זר במוח, לא יותר מזה. אמר שלום והסתלק. חזרתי הביתה בשעה 9:30 בערב ונשכבתי במיטה. אשתי לא יכלה להוציא ממני מילה. כעבור רבע שעה ביקרו אצלי ד"ר ציקל ורוזקה. סיפרתי להם שיש לי גוף זר במוח. ד"ר ציקל בדק אותי ואמר: "מחר תנוח ואני אזמין לך תור לפסיכיאטר. למחרת באמת נחתי ולפסיכולוג שילכו ד"ר ציקל ורוזקה. כעבור שבוע התקבלה תשובה מהמעבדה האומרת שאני לא בהריון!

יוני 1965

פיליטון שהוקרא במסיבת הענקת סמלי בוגרים של קבוצת "נשר"

מאחר שלא יכולתי לעמוד בלחץ הוועדה המארגנת של מסיבה זו, מטעמים מובנים ומכיוון שלא הייתה לי השראה לכתיבת פיליטון, החלטתי לערוך ראיונות עם ההורים ולהקריא רק צימוקים מתוך השיחות שהיו לי עם כמה מהם. בראיון הצגתי שתי שאלות:

א. מה הרגשתך ביום קבלת סמל הבוגרים של בנך/בתך?

ב. איך את/ה הגשמת בעצמך, במשך השנים, את השבועה להיות נאמן לכל המצוות?

את זכות הראשונים נתתי להורים שזו להם הפעם השנייה או השלישית שהם זוכים למעמד חגיגי זה עם בניהם.

התחלתי מפרניה. "מה הרגשתך פרניה?" "Nappamale" (יוצא מן הכלל), היא עונה לי בפולנית.

"מה זאת אומרת?" שאלתי "הרי נשבעת להיות נאמנה לארצך, לעמך ולשפתך?"

והיא עונה: "ראשית, לא נשבעתי אלא רק הבטחתי והיא ממשיכה בפולנית: "בחיים, לא כל מה שמבטיחים מקיימים" ואז מוסיפה באידיש "אתה מכיר את הפתגם – "צו זוגען און ליב האבן קוסט נישט קיין געלט (להבטיח ולאהוב לא עולה כסף)" לכן, כשיהודי הוא מבטיח תמיד יוסיף – בלי נדר"

את איצל פגשתי כשהוא במצב רוח מרומם. לאחר שהצגתי לו את שאלותיי, הוא ענה קודם על שאלה ב. "יש לי הצדקה מלאה להיות מרוצה מדרך החיים בה הלכתי. יצרנו יש מאין ולולא מסירותם ונאמנותם, בלב ונפש, של החברים, לא היינו מגיעים עד הלום. הסתכל על ההמשך שלנו. אשר לשאלה הראשונה, יש לי בהחלט זכות להיות אופטימי. יעל קיבלה סמל בוגרים, גמרה את הצבא, התחתנה והביאה לנו נכדה. יוסלה קיבל סמל בוגרים, התחתן ובקרוב תהיה לנו שמחה. אשר למרים, אני מקווה שהיא לא תפגר אחרי האחים המבוגרים ממנה.

עם משפחת מילר הייתה שיחה מעניינת ביותר. אתם בוודאי זוכרים את המערכון של אפרים קישון "העובדת הסוציאלית והאדון שבזי". השיחה בינינו קיבלה אופי דומה. כהקדמה לשיחה ובפני חברה שכותבת פיליטונים בעצמה, אני שפכתי את מר ליבי על כך שהטילו עלי לכתוב למרות שאין לי השראה והדסה התלוננה בפני על כך שמשא החליט לא לקבל סמל בוגרים. אני ריחמתי עליה והיא ריחמה עלי. היא סיפרה על משה וגם קצת על עצמה. נוצרה בינינו אווירה אינטימית, הפלגנו בשיחה והגענו עד לבילוי"ם. הציל את המצב חיים שבדיוק הגיע ואז עברנו לתקופת הפלמ"ח. משפחה נחמדה ומסורה רק שהבן עשה להם פנצ'ר... קורה.

ניסיתי להכניס לתמונה גם כמה ילדי חוץ. שאלתי את אמה – בתי – "מה דעתך על עמליה?"

"היא בחורה עם ראש" קיבלתי תשובה. "איזה ראש?" שאלתי. "נו, ראש ג'ינג'י" הייתה התשובה.

יש לנו עוד ג'ינג'י ב"נשר" ג'ינג'י בן ג'ינג'ית. אני פוגש את צילה והיא מלאת גאווה מבנה.

"יש לו ראש" היא אומרת לי. "אני יודע, לא סתם ראש, ראש ג'ינג'י" אני עונה. "אל תצחק" היא אומרת "הוא לגמרי דומה לי!" "מבחינת צבע השיער זה נכון. אבל, מבחינת שכל, הוא עובר אותך" אני מעיר. "אני גאה על כך מאוד" היא עונה. בכול אופן, צילה מאושרת שבנה הבכור הגיע למעמד חגיגי זה ובהתרגשות היא מעלה זיכרונות מן הימים ההם. לבסוף, שכחתי להציג את שאלה 2.

את חיימקה הלפרין ניסיתי לראיין במסגרייה אבל העליתי חרס. "אפשר שרייבסט דו אוועק א ברויל צו דיין חבר? אר זול אברטרעטן ביי אונץ" שפירושו: אולי תכתוב מכתב לחבר שלך? אולי הוא יקפוץ לביקור אצלנו? על מה הוא מדבר? על איזה חבר? איזה מכתב? "נו, דיין חבר חרושצ'וב!" את יתר השיחה לא אספר.

עם טוני הייתה לי שיחה מוזרה. אני מציג את שאלותיי בקשר ליהודה והיא עונה בקשר לעזרא, לא נותנת לי רשות דיבור ומספרת לי סיפורי אלף לילה ולילה על עזרא ועל מנהגים מסורתיים מבית סבתה.

לבסוף, לא התאפקתי ושאלתי בתוקף – מה הרגשתך לגבי קבלת סמל הבוגרים של יהודה? היא נכנעה ואמרה: "על יהודה אין מה לדבר, הוא גבר לעניין, עושה הרבה רוח להגיע לבגרות ורק חבל שיחד איתם גם אנחנו מתבגרים ולאחר שגם עזרא יגיע למעמד זה, אני כבר ארגיש לגמרי זקנה".

לציפורה פינקוס לא הלכתי, אינני נוהג ללכת לחברות שבעליהן מחוץ לקיבוץ. במקום זה, הצגתי את שאלותיי ליאיר, אחיה. הוא היה מלא התפעלות מאחותו חנה. אמר שהיא בחורה רצינית, לא מפטפטת, לא עושה רוח וגם לא "פוילעשטיק". הוא מאוד גאה באחותו.

גם למשפחת יערי לא הלכתי, רות באה אליי. "מה יש לך להגיד על נועה בקשר לסמל בוגרים?" "שהיא בובה, לה" כלומר? "שהיא בובה, לה, זהו". מכיוון שלא הצלחתי להוציא ממנה פרטים נוספים, התעניינתי אצל חבריה של נועה. ואני רוצה לומר לך, רותי, שביתך היא כבר לא כל כך בובה, לה. יש לה חיים משלה, היא מתמסרת לעיסוקיה ונפשה חצויה. מצד אחד, היא משתגעת אחרי ספורט, מצד שני היא מאוהבת בחליל אך מוצאת לה גם זמן להפריע בשיעורים של זליג. חבל שאת לא מכירה את ביתך.

הלכתי לראיין גם את רגינה. "נו, מה את אומרת על הצצה שלך?" תשובתה הייתה "מה אתה צריך לשאול, אינך מכיר את הבת שלך?" כאן הרגשתי שאני שולט במצב וניצלתי את הרגע. "או שאת עונה על השאלה שלי או שאני לא מכין שום דבר!" והיא נכנעה. "אז, מה הרגשתך" אני שואל. "הרגשתי היא נפלאה! הבת השנייה כבר מקבלת סמל בוגרים. חבל שאין לי שש בנות כאלה, הייתי נהנית כל כמה שנים מן ההרגשה שהיה כדאי ללדת בנות ולהתגאות בהן". "ולשאלה ב?" אני שואל ופה הייתה התפוצצות! "מה אתה חוקר אותי בקשר לנאמנות? מה אתה בכלל לוקח לעצמך זכות לחקור בעניינים כאלה? מי שמך?"

ומכיוון שראיון זה נגמר בסקנדל, לא הלכתי לראיין את שאר ההורים.....

27/2/70

לעובדות המכבסה באהבה

ראשית, הנני להביע את הוקרתי ותודתי לכן על שירותכן המסור ועל הכביסה הצחורה והמגוהצת המגיעה לתאי מדי שבוע. שנית, אני רוצה להעיר כמה הערות בעקבות הרשימה שלכן בעלון "כדאי לשים לב".

אני שייך לאותם בחורים המשליכים את כביסת נשותיהם (לא את הנשים עצמן, כפי שיכול להשתמע, בטעות, מן הכתוב). מאוד הייתי רוצה להישמע להוראותיכן הנ"ל אבל, לדאבוני, איני יכול להבטיח שהדבר יעלה בעדי. זאת משום שאין בי מספיק אינטליגנציה להבין ולמצוא את "התא המיועד" לכביסה אותה אני רוצה להשליך.

ניקה לדוגמא – על מרבית התאים כתוב: "חוץ מפיקה". אז, ראשית, מה זה פיקה? ולמה זה כל כך מסוכן? שמא מחמת שעטנז ר"ל? או שזה מכיל חומר נפץ חו"ח?

או, למשל, על הרבה תאים כתוב: "רק לא דיולן" או "רק לא אורלון" "רק לא דקרון" או "רק לא בנלון" "לא ניילון" או "לא צמר" "לא משי" או "בשום פנים ואופן לא תחתוני ספוג". לפעמים אני מחזיק ביד איזו גופיה, מכנסיים או חזייה ואינני יודע לאן אסור להשליך אותם. האם זה פיקה? בנלון? ניילון? לבסוף, אני אוסף את כל הכביסה שלא ידעתי לאיזה "אסור" לשייכה ומשליך אותה לתא הראשון שמזדמן לי. אז, אני מבקש את סליחתכן על כך כי באמת איני מתכוון להרע לכן. אולי תשתדלו אצל ועדת השתלמות לשלוח אותי לאיזה קורס באוניברסיטה כדי שאוכל ללמוד את הדברים. או, אולי תארגנו איזה ערב הדגמה במועדון, זה יועיל גם למועדון שלא יעמוד בשימונו...

ועוד בקשה אחת – אם כבר החלטתם לצייר על התאים כל מיני ציורים עבור אנשים שאינם יודעים לקרוא עברית, אז, אנא, שהמכנסיים יהיו מכנסיים והשמלה שמלה ולא ספק ארבע כנפות ספק תחתוני גברים. ואולי, בכל זאת תחזרו לסימון הישן והפשוט כמו "מכנסי שבת", "חולצות בחורים" "תחתוני ילדים" "שמלות חול" וכד'. האם זה היה כל כך רע?

ולבסוף, אומר שוב שאני מלא הערצה לכן שעל אף כל השכלולים, הכביסה יוצאת נקייה ומסודרת. כל הכבוד!!

הגשה בלי פרצוף – מכתב (שלא נשלח) לחברת יועצים לניהול וייצור

2/4/71

אל חברת "סקר" יועצים למערכות ניהול וייצור

הנדון: דו"ח הסקר על המטבח שלנו

א.ג.ג.

בעיון רב קראנו את ממצאי הסקר שלכם ונוכחנו שיש לנו עניין עם חברה בעלת כושר התמצאות בלתי רגיל, ראיית בעיות חודרת והוצאת מסקנות מהירה ומדויקת. אכן, הסכום של 2000 ל"י ששולם לכם היה כדאי! אך, לגבי נקודה אחת יש לנו אי אלה השגות ונדמה לנו שלא הספקתם – בשני ביקוריכם הקצרים – לחזור לעומקה של הבעיה. הנה פסקתם: ההגשה בכל הארוחות "בלי פרצוף".

אדוניים מלומדים ונכבדים! לו ביקרתם אצלנו יותר הייתם נוכחים לדעת כמה פרצופים מגישים אצלנו בארוחות! הנה, בשבוע שעבר, לדוגמא, ביום ראשון חבר בשם מתתיהו, ביום שני חבר בשם חיימ'קה. ביום שלישי חבר בשם דוו, ביום רביעי חבר בשם נח'קה, ביום חמישי חבר בשם צבי וביום שישי חבר בשם יוחנן. שימו לב כמה פרצופים! ואילו היינו בודקים את השבוע שלאחר מכן, היינו מציינים את שמותיהם של שישה חברים נוספים. תאמינו לנו שאלה חברים נכבדים. הם, אמנם, אינם מקבלים 1000 ל"י בעד ביקור או הגשה, אבל, השכלתם אינה נופלת מזו של הרבה מלומדים המייסדים בימינו חברות סקר ואחרות.

בכלל, יש לנו רושם שאינכם מחבבים אותנו ביותר. בביקורכם לא הבחנתם בכמה פרצופים נחמדים העובדים ליד המגישים הנ"ל. אציג בפניכם סדור עבודה של יום אחד לפי שעות: 7:30 – 8:45 ציפי, 8:30 – 10:15 אסנת, 11-

12 טליה, 9-12 סטודנטית מס' 1. 8-11 סטודנטית מס' 2. 12-2 חני, 1-3 צבייה, 12-3 טובה, 1-2 מוסד'ניק ועוד היד נטויה... לו רק הצצתם בפרצופים הנחמדים האלה, פאר הנוער שלנו, ואם אומרים "ללא פרצוף!" ולו נוכחתם במשא ומתן בין החברים הנ"ל לבין סדרן העבודה והייתם רואים את הפרצופים של שני הצדדים בזמן המיקוח על יום עבודה כזה, לא הייתם פוסקים בפשטות כזאת "בלי פרצוף".

אגב, אם כבר ערכתם סקר, למה הוא אינו מקיף את כול חדר האוכל? למה אין אף מילה על המלתחה? איזה "פרצוף" יש לה? על 350 אוכלים (ביום רגיל) יש שני כיורים, בחדר חשוך שיכול להכיל בקושי שני מניינים (בעמידה), יש מתלים ל - 50 מעילים, לוח מודעות, פלקטים והרשמות להצגות ולתספורת, תאי דואר (הם מספיקים לכולם) ותמיד ביוב אחד שתום. יש גם לוח לאספקה קטנה ולסידור עבודה. אתם לא השגחתם אבל אנחנו, עובדי חדר האוכל, רואים היטב את הפרצופים הנכנסים לאוכל, אחרי חוויה במלתחה זו.

ולמה לא ציינתם את פרצופו של חדר האוכל עצמו? אולי עוד תספיקו להשפיע על מוסדות המשק לסייד עד פסח את הקירות? אנחנו, פנינו להקצבה למטרה זו וענו לנו: "ראשית, אין כל סכנה שהטיח ייפול לצלחת ובליל הסדר בין כה לא יאכלו בחדר האוכל. שנית, יש תכנית לשיפוץ חדר האוכל כולו, אז לא כדאי לזרוק עכשיו כסף לריק".

אז, אולי תואילו לערוך ביקור בזק ולשכנע שזה כן כדאי. שכר טרחתכם מובטח!

יש עוד פרצוף אליו לא שמתם לב כי ביקורכם היה נחפז ולא נזקקתם לו וזה בית השימוש. לנו, אמנם, זה לא כל כך מפריע, אנחנו כולנו יוצאי עיירות קטנות ורגילים לזה, אבל כשבא איזה אורח – כולם רועדים. לו הייתם יכולים לסלק את ה"פגע רע" הזה, שום סכום בעולם לא היה יקר מדי עבורנו והברתכם תוכל לשגשג.

לבסוף, הננו מקבלים בשתי ידיים את הצעתכם להמשך יעוץ והפעם במחיר של 6000 ל"י.

העיקר שתהיה הגשה "עם פרצוף".

יש רק סכנה אחת – ששיחת הקיבוץ תחליט לחלק את הסכום הזה בין 340 החברים, כתוספת לכסף כיס.

בכבוד רב וחג שמח, בשם עובדי חדר האוכל – משה דומב

11/2/72

נאום שלא ננאם לרגל סיום שבוע ה"פרסטיבל" (הוא פסטיבל האוכל)

חברים,

אתמול אכלנו הודים מבנגלה-דש, אנד ביפור יסטרדיי א גוד מגיארן גולאש, סאנטאג האבען וויר איין פרעכטיגן ווינער קוגל פארזוכט, דימאנש נוז אבון מאנג'ה די מאשקה, אונד מיטוון א גפלאטכענע קישקע.

ובטרם שולחן ערוך, הנני רוצה לברכך את המחסנאיות שלא קמצו יד, את מרכז המשק שהסתלק למילואים וברך על המוגמר כשחזר ואת כל אלה שטרחו בקודש. כי אמרו חכמינו:

"על שלושה דברים העולם עומד: על הפרעס, על הפרעס ועל הפרעס".

נתענג בוואלס של פראנץ יוזף זיכרונו לברכה,

נרקוד קדרייל של נפוליון זכר צדיק לברכה

ונסתדר במזורקה של הפולנים יימח שמם וזכרם!

נרקוד צ'ארדש ונזכור את ההודים של בנגלה-דש.

ולכן חברים – נברך על הגפן ועל פרי הגפן ועל ארץ חמדה טובה ורחבה! לחיים!

תושבי חלם (עובדי המוסך – למעוניינים) שמחים להזמין את כל תושבי המקום לפתיחה חגיגית של הכביש המקשר בין הכביש הראשי לבין חלם, מפעל המתכת, הלולים והרפת. המשתתפים מתבקשים לבוא במגפיים גבוהים (את סירות הגומי יספקו בעלי השמחה).

אנו מתנצלים על האיחור של האירוע שכן הכביש כבר נמצא בשימוש זה זמן. על כן אנו מרגישים מחויבים להסביר את סיבת האיחור וכן לספר בהזדמנות זו את השתלשלות העניינים ואיך הגענו, בסופו של דבר, לציין אירוע גדול זה. במשך הרבה שנים, ניהלנו אנחנו, אנשי חלם, בשיתוף עם מפעל המתכת והלולים, מאבק עיקש עם מוסדות המשק על סלילת כביש הקושר אותנו עם העולם התרבותי. זאת משום שבחורף המים הגיעו לנו עד נפש והטרקטורים והמכונות החקלאיות שקעו בבוץ בימות גשם והגיעו ליעדם רק לאחר שהשמש ייבשה את האגמים.

כשהמאבק הסתיים בהצלחה והקציבו את הסכום הדרוש, התברר שהכסף איבד את ערכו ולא יספיק כדי לסלול את הכביש בשלמותו. התהלכנו חפויי ראש, מבוששים ומודאגים ולא ידענו מה להחליט. האם נסלול כביש רק עד חלם? הרי המתכת והלולים ייצאו מקופחים... ואם נסלול רק מהכיוון שלהם אז לשם מה נאבקנו אנחנו? והרי אנו היינו היוזמים והם השותפים. מה עושים? לא התייאשנו כי "חלם זה חלם מה יש לדבר"? כדברי חז"ל. נזכרנו שפעם ראינו את אנשי הנוי שותלים דשא בהפסקות – חלק כן וחלק לא. כששאלנו לפרש הדבר הסבירו שאין צורך לשתול דשא רצוף כי בחורף הגשם ירווה את האדמה ובקיץ השמש תייבש אותה והדשא יתאחה מעצמו. הידד! מצאנו את הפתרון! החלטנו לסלול את הכביש בהפסקות, חלק כן וחלק לא והקב"ה בעזרת הגשם והשמש יאחה אותו לכביש שלם.

אבל, בינתיים אנו שוקעים בבוץ כבימים ימימה ואת הפתיחה החגיגית צריך לקיים. ואז הייתה לנו בעיה קטנה נוספת: מרכזי הקניות התחלפו ועד שהשיגו את סירות הגומי לקח קצת זמן והננו מתנצלים על כך. ובכל זאת, אנו מציעים לחברים לא להחמיץ את ההזדמנות ולבוא ולחזות במראה הנדיר של ניסיון חלמאי גאוני – כביש שנסלל בהפסקות - בחורף בוץ ובעזרת השם והשמש, באביב יצמח לנו כביש יפה, מבריק ומושלם לתפארת. הפתיחה החגיגית תתקיים שבוע אחרי הפסקת הגשמים כי כעת צריך הליקופטר כדי להגיע לשם ואת זה ידנו אינה משגת... אז, שוב, נא להצטייד במגפיים גבוהים, הסירות מובטחות.

נקמתו של קומביין זקן (התפרסם גם בירחון "מיכון והנדסה חקלאית" באוגוסט 1975)

אני – הקומביין הזקן (הצהוב), אתם – עובדי השדה (הפלחים), הוא – הקומביין החדש (האדום). אני נקמתי בכם, הפלחים, מלוא נקמתי, וניצחוני יהיה מלא כשאספר את סיפורי מעל דפי העלון והקוראים יהיו שופטים ביני וביניכם.

ובכן, שירתתי אתכם בנאמנות במשך ארבע שנים תמימות וקצרתי את יכולי השדה ברינה ובשמחה, אך אתם הכרזתם עלי "זקן" ודנתם אותי למכירה. החלטתם לקנות במקומי קומביין חדש, צעיר ואדום.

עמדתי חפוי ראש, מבושש ונכלם. הבנתי שרק הצבע הצהוב שלי הכריע בהחלטתכם.

מה לעשות, אנו חיים בעידן של אפליה גזעית והחלש צריך לקבל את הדין. אתם הזמנתם קונים למיניהם, אחד מהם פלח משבט אל- הווייל. הוא בא, מישש בשרירי, הסתכל בצבע ולא קנה אותי מכיוון שהמוהר שביקשתם היה גבוה מדי. כך אמר גם האשכנזי מנתניה: "בעד הנדוניה שאתם מבקשים, אמצא לי טוב יותר". אמר והלך ואני שתקתי.

אתם התכוננתם להילולה הגדולה, לבואו של החתן הצעיר האדום, המשוכלל ה"סקסי" וכשהוא בושש לבוא, ביקשתם ממני, בבושת פנים, סליחה. רחצתם אותי – תודה רבה – אך לא השקעתם פרוטה לשיפוץ והבראתי. לפני עמדו שתי אפשרויות: לגמול לכם כפי המגיע לכם ולעשות צרות או להראות לכם מה כוחו של קומביין זקן כמוני. בחרתי באפשרות השנייה.

הפשלתי שרוולים, פתחתי ארובה, הנעתי את המסבים הזקנים ויצאתי לשדות כפר מנחם כשהחלטתי נחושה – לא אקצור בשדות זרים! אז, עד שהחדש שלכם הגיע, קצרתי 600 דונם חיטה שסכנת שפיכה איימה עליה. קצרתי ללא תקלות כשחיוך של סיפוק על פניי. אך, זאת הייתה רק חצי נקמה שלי. ציפיתי בתקווה לבאות. אך אתם, חצופים ויהירים, במקום להיות אסירי תודה, שוב התאכזרתם אלי. ברגע שהגיע החתן הצעיר שלכם (זה האדום), יצאתם מכליכם מרוב התלהבות, אותי זרקתם לפינה, קרוב לגרוטאות, הורדתם ממני גלגל ומצבר וככה השארתם אותי מבויש ונכלם על שלוש רגליים. "שמנדריקים" כמוכם! חושבים שלמכונה אין נשמה! חיכיתי ל"רבנג" ואכן שעתי הגדולה הגיעה.

לא עברו ימים רבים ושוב באתם אלי בבושת פנים. הלבשתם עלי את הגלגל, החזרתם את המצבר (הפעם אפילו לא רחצתם אותי) וביקשתם, במחילה, עזרה. הצעיר שלכם "עשה במכנסיים"... ואני שוב יצאתי, הפעם בביטחון, וקצרתי בחדווה. חיכיתי שהמפונק שלכם יצטרף אלי והייתי סקרן אם גם הפעם תנהגו בי בבוז. והנה הוא הגיע – היפה, האדום, השחצן, ואתם האצתם בו – הראה לזקן הזה מה רב כוחך! אותי, לא העזתם יותר להוריד מן השדה אך הוא התחיל להשוויץ. רץ, קוצר כפליים ממני. ואני "שוויע, שוויע", הולך לי בקצב שלי, לא רוצה להתחרות. "תלך לאט, תגיע בזמן" אמרתי ולא הצטרכתי הרבה לחכות.

כל יומיים הוא "השוויצר" צריך היה לעמוד במוסך לצורך תיקונים ואילו אני המשכתי במהלכי, לא ירדתי מהשדה אף לשעה. ההרגשה הטוב ביותר שלי הייתה כשנשארתי לבדי והחיטה כאילו לוחשת: "אנחנו לצידיך...לא אוהבים יהירים"... ובכן, פלחים נכבדים, מה דעתכם עכשיו? נכון, אותי לא אוהבים, אצלי אתם אוכלים אבק אבל אצלו? בושות... ואכן, נקמתי הייתה שקצרתי עד היום האחרון בלי תקלות. נכון, הספקו גבוה יותר אבל, קצרנו שווה. דונם הוא ודונם אני. איבדנו אותה כמות של גרעינים – אני בשל זקנתי והוא בגלל יהירותו. אני ניקיתי את הגרעינים יותר טוב ממנו. אני – הודות לניסיון והוא בשל העדר ניסיון.

יכולתי לנקום בכם בצורה אחרת. יכולתי להישאר כל יום כמה שעות בבית לשם "תיקונים". אבל, העדפתי לא להתפנק... והביזיון כולו שלכם!

ובכל זאת לא התאפקתי. הרגשתי שאני חייב לגמול לכם במשהו: ביום האחרון של הקציר, לאחר שאחרון הגרעינים היה כבר בסילו, בדרך הביתה, ניפצתי גלגל והשתטחתי על הכביש הראשי, ליד הגשר. שתדעו לכם - גם אני יודע לעשות צרות!

5/9/75

תיקון טעות

בדף שחולק לחברים על כלבים ואנשים, נפלו מספר טעויות מצערות. אנו מבקשים מן החברים לתקן בדף כדלקמן: בסעיף א' צריך להיות: מסיבות שונות ידועות, מהווים חברי הקיבוץ מטרד לכלבים רבים. לאחר איתור חברים ללא כלבים ושליחתם מכאן, נחל בטיפול בכלבינו.

בסעיף ב' צ"ל: כל חבר ישא תווית על צווארו ובה יהיה רשום שם כלבו.
בסעיף ג' צ"ל: בכל בית ילדים יוחזק זכר אחד (כלב או גבר), לפי בחירת המטפלת.
בסעיף ד' צ"ל: יופסק איסוף המזון בחדר האוכל. החברים ישבו לאכול לאחר שיחולק האוכל לכלבים.
בסעיף בו כתוב "משעה 19:00 ועד השעה 16:00 למחרת", הניסוח לא ברור. הכוונה היא שחברים לא יתקרבו לחדר האוכל בזמן שהכלבים מבליים על ידו.
הננו מצטערים על הטעויות שנפלו ומבקשים סליחה מהכלבים.

28/11/75

יום אחד בחייו של מויסעי דומבוביץ

יום שישי ישראלי רגיל. חמסין סתווי, השמש עולה, יוקדת מכוסה בערפל. בדרום אביך – כדברי החזאי. לאחר לילה של שינה לא שלוה, אם בגלל החמסין ואם משום חשש שהאישה, השומרת לילה בבית תינוקות, תגיע להעיר אותי בזמן לעבודה. דווקא לפנות בוקר נפלה עלי תרדמה עמוקה והאישה אכן אחרה לחזור. כנראה שגם התינוקות הופיעו מן החמסין.

לרוע מזלי, אופניי התפנצ'רו ונאלצתי להובילם ביד לחדר האוכל הנמצא במרחק של 490 מ' בדיוק מביתי. התחלתי את היום ברגל שמאל. כמובן שאיחרתי לעבודה, סליחה, לא לעבודה כי אם לשתיית הקפה שלפני העבודה... ובכן, שתיתי את הקפה ועישנתי סיגריה והשעה כבר רבע לשמונה. אז לא ידעתי אם לרדת למוסך כי בשמונה כבר עולים לארוחת בוקר. בלית ברירה, התיישבתי לי בניחותא לארוחת הבוקר. תוך כדי אכילה תכננתי לי את היום. היום יום שישי, צריך לקחת כביסה מהמחסן ומחר יוצאים לטיול אז צריך לקחת צידה לדרך. וצריך לקחת סיגריות ואספקה קטנה בכלבו וכסף אצל השלם ואגרות אוויר בדואר והעיקר - לקנות מסטיק לנכדה. אבל, האופניים מפונצ'רים והאישה ישנה אחרי השמירה. מה עושים?

אין סיכויים שמוטקה (שם בדוי) יתקן לי את האופניים ביום שישי. גם הוא צריך לקחת כביסה, אספקה קטנה, חלוקה במטבח, כסף מהשלם וכו וכו.

ובכן, הלכתי קודם כל למחסן. יש להן, למחסנאיות, הרגל משונה למלא לי את התא עד אפס מקום ב"שמאטעס", על מנת שאצטרך לסחוב טונה כביסה למרחק 490 מ'. הגעתי הביתה באפיסת כוחות והתיישבתי לנוח ולעשן סיגריה. כשהתאוששתי קמעה, ראיתי שצריך לזרוק את האשפה וכשחזרתי עם הדלי הריק, ראיתי שהשתילים הרכים קמלים אז, סידרתי את ההשקיה. וכשנכנסתי למטבח מצאתי כוסות מלוכלכות בכיור מהתה ששתינו אמש. שטפתי אותן, עישנתי עוד סיגריה ושמתי פעמי למוסך. בדרך לקחתי את אופניי, שהשארתי בחדר האוכל, אולי מוטקה ירחם עלי ויתקן לי את הפנצ'ר.

הגעתי למוסך. שקט ושלוה. ברור, שותים קפה. השעה 10:30 וכל הקליינטים שלי – רפתנים, פלחים, שלחינאים, לולנים, פרדסנים, יושבים בניחותא, שותים קפה ומחכים שאגאל אותם (בעצם לא אותם כי אם את כליהם). הצטרפתי לשתיית הקפה והקשבתי להמשך הצי'זבטים שסיפרו. בשעה 11:00 קמנו כולנו כאיש אחד, במשך שעה השתלטנו על כל הפגעים ועלינו לארוחת צהריים.

ומוטקה, כמובן, לא מתקן אופניים ביום שישי ואני הספקתי רק להביא כביסה.... את ארוחת הצהריים אכלתי בחיפזון ומיהרתי למטבח לקבל את החלוקה השבועית. מילאתי מלוא הסל גבינות, שמנת, קמח, ביצים וכו.

ועכשיו, מה עושים? להיכנס קודם לכלבו או ללכת 450 מ' הביתה?

החלטתי לחסוך זמן והליכה ונכנסתי לכלבו. וכאן חשכו עיני - התור עצום! בכל זאת, מילאתי את הסל באספקה קטנה על פי הרשימה שהכינה אשתי ולא שכחתי גם מסטיק לנכדה. אבל איך משלמים? צריך לחכות 3/4 שעה בתור! החזרתי את המסטיק כדי לא לעמוד בתור בגלל 95 אג'. ממילא עלי לחזור כדי לקחת מצרכים לטיול.

כיתתי רגליי הביתה עם שני סלים כבדים ביום חמסין 490 מ'. מי המציא את שמירת הלילה? הגעתי הביתה בצהרי היום, מיוזע ביותר. וכאן, שוב תקלה, כמה ביצים נשברו בסל ולכלכו את הצמר גפן שהיה בסמוך. צריך לנקות את הסל, לזרוק את הצמר גפן והכול בשקט על מנת לא להעיר את השומרת... ושוב, לזרוק אשפה ולהעביר את הממטרות והשעה מאוחרת ועלי עוד להביא מצרכים לטיול, לקנות מסטיק לנכדה ולקחת כסף אצל השלם...

נחתי קצת ועישנתי עוד סיגריה - ה 19 במספר. יום מעצבן. ככה זה כשמתחילים את היום ברגל שמאל.

הלכתי לקחת מצרכים לטיול ובדרך נכנסתי לכלבו, להביא צמר גפן חדשה ואולי גם לקנות מסטיק... אבל, איפה? התור עדיין ארוך. הלכתי, אם כך, לשלם. וגם כאן - תור! לך, תשב בתור ותחכה עד שכול הנודניקים יגמרו עם החשבונות שלהם. לו לפחות היו לוקחים סכום כסף נכבד! אצלם זה 3.50 ל"י קופ"ח, 4.20 ל"י ו. חברים, 36 ל"י ו. חינוך, 13 ל"י ו. השתלמות ובשביל זה יושבים חצי שעה. אני לפחות לוקח 500 ל"י במשך דקה אחת ואף אחד לא מתעצבן עלי מאחורי הדלת. אבל מה עושים? יש עוד חמישה חברים לפני ואצלי בסל מונח בשר שעלול להתקלקל ביום חמסין כזה.

והנה, בא פלח בצעקות: "הדיסקוס נשבר!" ובמוסך מחכים לי עובדי השדה והרפתנים עם כליהם השבורים. לא הייתה ברירה. אך, לא אלך למוסך עם בשר שעלול להתקלקל. הפלח נאלץ להסיע אותי הביתה ומשם למוסך. לפחות נהניתי מהנסיעה...

ובמוסך, כל החברה מתנפלים, הם מחכים לי כבר שעות! אני השתקתי אותם" הרי ראיתי את כולכם" אמרתי - "מי בכלבו, מי במחסן, מי אצל השלם, מי במטבח. כולכם סידרתם את כל העניינים שלכם כי אתם זריזים, יש לכם רכב, אז תשתקו. אתם לא חיכיתם שעות! ואני לא עבד שלכם!

בתוך חצי שעה תיקנתי את כל הכלים והשעה 3:15. אצל השלם ובכלבו עוד מעט סוגרים. על מה מוותרים? הלכתי קודם כל לשלם. יש רק נודניק אחד בפנים. אני מפר את הדיסקרטיות ומציץ פנימה... כן, הוא גמר. תוך דקה אני מקבל 500 ל"י ורץ לכלבו... אבל, הוא סגור. הנכדה שלי תישאר בלי מסטיק.

טוב שלא חילקו היום פרי. אחרת הייתי צריך לעבוד שעות נוספות...

10/2/78

מיומנו של חבר מתוסכל (או אני בסבך ניקוד הריהוט)

אתמול הלכנו, רעייתי ואני, למשפחת ח. לביקור עסקי. לא ביקרנו אצלם אף פעם למרות שאנחנו חברים בקיבוץ הזה למעלה מ 35 שנים והם אולי, בשנה שנתיים יותר. פשוט לא הזדמן, לא נדבק בינינו. אבל אתמול זה קרה, מכיוון שמשפחת ח. עומדת להחליף רהיטים וכפי שהבטיחו לנו "נעשה עסקה טובה". הזמנו עצמנו לארוחת ארבע והם קיבלו אותנו יפה מאוד, באמת. התרשמנו מהכנסת האורחים ומהחביבות של קבלת הפנים.

בזמן שתיית הקפה, דיברנו אמנם על דא ועל הא, אבל אני כבר בדקתי ועברתי בעין אחת מרהיט לרהיט (והרגשתי שכך עושה גם רעייתי). באמת, הרהיטים כמעט חדשים, אז למה הם מוכרים אותם?

נו, אומר חברי, לאחר שהשיחה הטפלה נגמרה "אני רואה שהרהיטים שלנו עושים רושם!". "באמת יפים" אמרה אשתי "הצלחתם לשמור עליהם יפה, אבל איך זה שקיבלתם ניקוד לקנות חדשים?" "מיר דארף קענען רעדען" (צריך לדעת להסתדר) עונה חברי. "כתוב בעלון שיש אפשרות להחליף סלון אחרי 5 שנים? כתוב! אני רק מקבל מה שמגיע לי". "אבל, למה להחליף מזנון כל כך יפה?" מקשה אשתי כשהדם עולה לה לפנים (זה מתסכול. בכל פעם שהיא מתוסכלת, הדם עולה לה לפנים).

"תראו, למדתי כלכלה" אומר חברי "אז למדתי שיש תאריך קובע לגבי החלפת רכוש כמו מכונית, ריהוט, דירה וכו'. אחרת מפסידים. למשל, אם אינך מחליף מכונית אחרי מאה אלף ק"מ, הנך מפסיד. אותו דבר לגבי הריהוט – אם לא נחליף אותו עכשיו, נפסיד נקודות ואולי אפילו את כולן כשהרהיט יתבלה. ככה זה גם בקיבוץ, אם אינך עומד על המשמר, אתה מפסיד".

"כמה אתה רוצה עבור הכוננית הזאת?" אני שואל. "72.5 נקודות צמודות לאינדקס" הוא עונה. "למה" אני שואל. "תעשה חשבון: הכוננית עלתה 100 נקודות. עברו 5 שנים והרי הריהוט מחושב אצלנו ל 18 שנה". אני סומך על חברי הכלכלן ומהנהן. השתרר רגע של דומה וכנראה מתוך רצון להפיג את המתח אומר הכלכלן לאשתי: "באמת שאת נראית צעירה ומשומרת". "זה אני" אני אומר בלי לחשוב "אצלי היא צמודה לאינדקס" פה התערבה המארחת (שעד עכשיו שתקה ועסקה בהגשת הכיבוד) ופנתה לבעלה: "אולי תהיה צמוד לעסק ולא תדבר שטויות?" שוב מצב לא נעים... "וכמה תעלה ספה?" אני שואל. (הספה במצב מצוין – כמעט חדשה).

"הספה אצלנו רק ארבע שנים, היא תעמוד למכירה רק בעוד שנה". "ומה עם השולחן והכיסאות?" "על כך עוד לא חשבנו. בכלל, יש לנו רעיון לרכוש תמונה בשווי של סלון. אם קראת בעלון אז כתוב שם ש"יש אפשרות לרכוש תמונה בשווי של סלון" אז נכנס לנו ג'וק בקשר לזה". "מאיפה ניקח כל כך הרבה נקודות?" שואלת אשתי. "סמכו עלי" אומר הכלכלן "אני אסדר הכול. יש בוועדת חברים כרטסת מסודרת ומדויקת. ובמקרה שחברים מגיעים להסדר ביניהם ומעבירים ריהוט מחבר לחבר, זה מחויב וזה מזוכה מבלי שהוועדה תתערב. אין בעיות, סמכו על הראש הכלכלי שלי. יהיה בסדר!"

כאן התסכול שלי עלה לי לראש. כנראה ההוורתי כי כולם צעקו פתאום: "מה קרה לך?" "זה האולקוס שלו, זה יעבור לו" מרגיעה אשתי את המארחים (האמת שגם היא עשתה מאמץ להחזיק מעמד).

לאחר כמה רגעים באמת הוטב לי. אמרנו שלום.

בדרך החוצה לוחש לי חברי: "האמת, הייתי מעדיף אישה צמודה לאינדקס"..... נרגעתי.

במקום נאום מזכיר – הוקרא בפגישת רעים של כפר מנחם-רבדים בבית הבנים (הלא גמור) מאי 1978

התאריך מאי 1998, יובל החמישים למדינת ישראל, שנתיים לפני גמר המאה ה 20.

חברי רבדים היקרים!

מסורת היא לנו להיפגש כל 20 שנה. מסורת יפה ונהדרת המוכיחה על שותפות חברית, תנועתית ושותפות גורל. הוותיקים בינינו ודאי זוכרים את תקופת מלחמת השחרור שלפני 50 שנה, עת עלה בגורלכם לבלות בשבי הירדני כחיילים שעמדו בגבורה על הגנת גוש עציון. איך קיבלנו אתכם בזרועות פתוחות! כשנקבע מקום מושבכם מחדש בסביבתנו, פתחנו לפניכם את ביתנו לרווחה....ויישבנו אתכם במשק "שנלר". נהניתם אצלנו משיחות טלפון חינם,

אימצנו אתכם לליבנו ונתנו לכם יד חופשית לפתח יוזמה ולהתיישב במקום החדש, לבנות משק לתפארת. ברכנו אתכם יום, יום מעומק לבנו על שאינכם מטרידים אותנו במיוחד. היה לב פתוח וידיים חופשיות לברכות. מי יזכור את הברית החברית ששררה בינינו, בתקופה ההיא, לפני חמישים שנה.

היינו שותפים לכל התלבטויותיכם וגם לכל צינור או כלי חקלאי שקיבלתם מהסוכנות. יחסי השכנות הלבביים בינינו התפתחו לתפארת, השתתפתם בכל הוצאות התרבות וישבתם בבית. איזו אידיליה! ולעשור המדינה קיימנו את פגישת הרעים הראשונה בין שני הקיבוצים, בשנת ה'30, קיימנו את הפגישה השנייה וכעת בשנת ה'50, את הפגישה השלישית.

הנני מקווה כי לא נסטה מן המסורת הנהדרת הזו ונקיים כל 20 שנה פגישות רעים, כמו שעון. חברים יקרים, אנו נמצאים כעת בשנת 1998. בעוד שנתיים, בגמר המאה, יציינו, כנראה, בחגיגות ממלכתיות את ההישגים ואת המאורעות החשובים במאה הזאת. ואחרי הנחיתה על הירח והקמת מדינת ישראל, ייקבע כמאורע החשוב ביותר בתנועה הקיבוצית, את יחסי השכנות והידידות בין כפר מנחם ורבדים. ויגידו בוודאי- הלוואי וכל הקיבוצים בארץ הממוקמים בשכנות, ילמדו משני הקיבוצים הללו...

עוד דבר הייתי רוצה לציין: כשהתיישבתם לידינו – ידידים יקרים- הייתם אתם הצעירים והרעננים ומלאי המרץ ואנחנו היינו הוותיקים ובעלי הניסיון. כעת, הזמן עשה את שלו וכבר אי אפשר לקבוע מי הוותיק ואצל מי מסתובבים יותר חברים כסופי שיער וכפופי גב. ומי צריך ללמוד ממי? נדמה לי שעברתם אותנו בהרבה שטחים אבל, עדיין לא למדתם שהגיע תורכם להזמין אותנו לפגישת רעים...

אז, הנני מקווה כי בעוד 20 שנה, בשנת 2018, המעמד הנהדר הזה יתקיים אצלכם! בברכה חמה, משה ד. מזכיר

17/8/79

לקראת חגיגות ה'40 לכפר מנחם,

התבקשתי לכתוב תחזית של דמות כפר מנחם בשנת 2000 במספר שטחים: בחינוך – בגיל הרך יהיה על כל ילד מטפלת אחת, מקימה אחת, מנקת בית אחת, רופא אחד, אחות אחת, מבשלת אחת ושעת אהבה אחת.

בית ספר לא יהיה. לכל ילד יהיה מחשב כיס בגודל קופסת גפרורים, הוא ילחץ על הכפתור המתאים ויקבל תשובה בכל שטח ושטח. את הלחיצה על הכפתור ילמד בגן ובזה יגמור עם כל ההשכלה.

שאלה: ובמה, בכל זאת, יעסקו הילדים עד הצבא? תשובה: באהבה.

שאלה: ילדים קטנים כאלה?

תשובה: קח בחשבון שיש עוד 21 שנה עד שנת 2000, בינתיים כל שנה ירד הגיל בשטח זה.

בעבודה – לא יעבדו, הכול יהיה אוטומטי.

ומה יעשו החברים? תשובה: החברים יהיו פעילים בקיבוץ הארצי וגם יהיו עובדי חוץ, עם רכב צמוד ומזכירה.

ומה יהיה על חיי החברה? כל אחד יאהב כל אחת ולהפך!

יש לי פיליטון ולו 10 ספרות ושפופרת והוא יודע לבצע תעלולים לרוב. וזה נהדר שיש לך בבית דבר כזה. איך יכולנו לחיות בלעדיו עד עכשיו? אספר לכם על החוויות שחוויתי בלילה הראשון איתו. לא אשכח זאת לעולם. בין יתר הקונצים שהחכם הזה יודע לבצע זה "שמרסב". אותי ה"שמרסב" הזה כמעט סיבך לכל החיים. הפרינציפ של השמרסב הוא כדלהלן: אם אתה מרים את השפופרת ושם אותה הצידה ולא מחייג, כעבור 15 שניות מופיע אצלך בבהלה השכן או הבן או חבר אחר עימו אתה קשור בקשרי "שמרסב", לשם סיוע למקרה חירום. אני קשור בקשרי "שמרסב" עם שכנה שאת שמה לא אגלה מטעמי דיסקרטיות. ובכן, פה הסיפור מתחיל.

בערב הראשון שקיבלתי את הפיליטון הזה, העמדתי אותו על השידה שלי המיטה. אשתי הייתה במקלחת ואני הצעתי את המיטות. במקרה, הפלתי את השפופרת מבלי להרגיש בכך. אחרי 15 שניות, השכנה עשתה, כמובן, את המוטל עליה ונכנסה בבהלה לדירתנו. עכשיו, תארו לכם מחזה כזה: אני בפיג'מה, שכנתי בפיג'מה, עומדים בדלת וצוחקים, אשתי בדלת המקלחת, מברשת שיניים בידה וקצף בפיה. אנחנו צוחקים ואשתי טורקת את דלת המקלחת ונסגרת בפנים.

נו, נו! כשאשתי כועסת היא מדברת בפולנית וכשהיא כועסת מאוד, היא סוגרת את הפה ולא מדברת כלל. וזאת הייתה התגובה הפעם. היא נשכבה במיטה, הסתובבה אל הקיר ושקעה בשתיקה מוחלטת. מילא, יהיה לילה שקט.... אבל, צלצול. "הלו? זה אתה שמרל? מה שלומך?" אני: "המצאה גאונית נכון? איך אני נשמע?" הוא: "טוב מאוד! רציתי לבקש ממך בהזדמנות את המזוודה שלך לאחר שתחזור ממצריים". אני: "מצטער מאוד שמרל, לאחר שאני חוזר ממצריים, אני נוסע לאירופה על חשבון שלושה נופשים. הקיבוץ החליט שצריך לנסוע למצריים, אנחנו נוסעים. הקיבוץ החליט שכל חבר נוסע כל שלוש שנים ל 21 יום אז אנחנו נוסעים. אנחנו חברים ממושמים. אין דבר, שמרל. זה לא מאוחר ואתה לא מפריע לי ואני מצטער בקשר למזוודה. אבל, כשאחזור, אוכל לתת לך כמה עצות טובות בקשר לנסיעה לחו"ל. שלום, שלום, לילה טוב!"

אני עושה הכנות להיכנס למיטה ושוב צלצול. "הלו? מי מדבר? זה אתה פישלה?" איזה תענוג לשמוע צלצול ולדבר. הוא: "אני מפריע לך? זה מאוחר?" אני: "בשבילי זה לא מאוחר והיא נרדמה מזמן" איזה תענוג זה הפיליטון הזה, הא? הוא: "אם כך, לא אפריע לכם. רציתי רק בהזדמנות, לבקש ממך את המזוודה לאחר שתחזרו מאירופה". אני: "מצטער מאוד פישלה, לאחר שאנחנו חוזרים מאירופה במסגרת שלושה נופשים, אנו טסים לאמריקה במסגרת תור שני. אנו חברים ממושמים, מבצעים את כל החלטות הקיבוץ. באמת, מצטער מאוד. תשיג מזוודה אצל מישהו אחר, תיסע ותינהג. אין מה לדאוג. שלום, שלום, ליל מנוחה".

אני שם את השפופרת ונכנס למיטה... ושוב, צלצול! נראה לי שזה יהיה ליל שימורים. ללא חדווה אני מרים את השפופרת. הלו? אני בשמחה ובהנמכת קול: "זו אתה? חשבתי שעוד איזה נודניק מבקש את המזוודה שלי". היא: "אשתך בישיבה?" אני: "הישיבה שלה נדחתה והיא כבר נרדמה. איפה בעלך?" היא: "הוא בישיבה. רציתי לנצל את המכשיר ולפטפט קצת, אז נעשה זאת בהזדמנות אחרת". אני: "אין דבר, היא ישנה עמוק ולא נפריע לה. מה נשמע?" היא, בבהלה: "בעלי חזר!" אני: "אל תניחי את השפופרת, תני לי אותו, אני אסתדר". הוא: "הלו?" אני: "מה שלומך חסקל? אשתך רצתה לנסות את הטלפון והתעניינה בקשר למזוודה שלי". הוא: "איזה מזוודה? בשביל מה היא צריכה מזוודה?" אני: "מה? אתם לא נוסעים לחו"ל?" הוא: "עדיין לא תכננו, אולי בעוד שנה..."

אני: "נו, אתה רואה, אשתך דאגנית. היא כבר התחילה להבטיח לעצמה מזוודה. אני סיפרתי לה שלאחר שאנו נחזור ממצריים, מאירופה ומאמריקה, אני נוסע להתלוות ללהקה שלנו". הוא: "מה? אנחנו שוב שולחים להקות אפרוחים לחו"ל"? אני: "בחייך חסקל, אינך יודע שלהקת רוקדים שלנו הוזמנה לגרמניה? אז, אני מתלווה אליהם"? הוא: "לא ידעתי, מה יהיה תפקידך"? אני: "אתה זוכר שפעם בהכשרה היית סנדלר? אז, להקה שנוסעת לחו"ל צריכה, בין יתר המלווים, גם סנדלר". הוא: "אבל הם רוקדים יחפים"! אני: "בזה העניין! מי ישמור להם על הנעליים? תאר לך שאחד מהם מאבד את הנעליים ויפיע ברחובות מינכן יחף! זה רק חסר לנו, שאחד הגרמנים "הרחמנים בני רחמנים" ירחמו על היהודים המסכנים, יחפיים. צריך להימנע מבושות כאלה, נכון?"

הוא: "נו, ולאחר שתחזור משליחות זו, המזוודה תהיה פנויה?"

אני: "אתה רואה? גם אתה מתחיל להתעניין במזוודה שלי. נדבקת מאשתך, הא? אבל אני חושש שגם בעוד שנה לא אוכל לתת לך אותה. שמע את הרעיון שלי – אתה שומע? הלא אתה איש כלכלה ומצבנו המשקי לא איי, איי, איי, ומפעל מכניס כמו ליתר המשקים, אין לנו, ורק מנסיעות לחו"ל אי אפשר להתקיים, נכון? אתה שומע אותי? וטלוויזיות צבעוניות צריך לרכוש, נכון? לכל הקיבוצים בסביבה כבר יש ואיך אנחנו נראים? ומה יגידו בגת?"

אז, עלה לי רעיון כזה: שמע! אתה שומע? כשאהיה באמריקה, אתעניין במפעל לייצור מזוודות. אני חושב שזה מצרך חיוני ראשון במעלה. ראשית, נספק מזוודות לכל הקיבוצים ולחברים שלנו ניתן בחצי מחיר מזוודות סוג ב'. חוץ מזה, עם ישראל נוסע לחו"ל, ברוך השם, ושוק לא יחסר. אז, תגיד, זה לא רעיון גאוני? ושמע הלאה, אתה שומע? אם נחליט על מפעל מזוודות ואני אהיה היזם, אז הקיבוץ ישלח אותי להשתלמות לחו"ל. צריך ללמוד את המקצוע, נכון? אז, אני חושש שגם בשנה הבאה לא אוכל לתת לכם את המזוודה. מצטער מאוד. לילה טוב לכם!

אני מניח את השפופרת ורוצה להירדם אך אז, כמובן, צלצול.

אוף, הפיליטון הזה! הלו, הלו, הלו, לא עונים. אשתי מתעוררת ואומרת: "זה בטח השמרסב של השכנה, היא צריכה אותך ב 2 בלילה... אל תלך בפגי'מה, קח חלוק". עשיתי כמצוותה... וניתקתי את הפיליטון!

9/6/87

לזכרה של נחמ'ה בלכר – במקום הספד

כשתעמוד נחמ'ה לפני בית דין של מעלה, בכדי לקבוע את מקומה בעולם האמת, יתייצבו גדודים, גדודים של נשמות וימלאו את כל הרקיעים. אז, ישאל אב בית הדין את הקטגור מה פשר ההתקהלות והלז ימשוך בכתפיו ולא ימצא מענה. וכשיישאל הסנגור הוא יענה – אלה מליצי יושר שבאו ללמד סנגוריה על נחמ'ה.

השופט יפתח את הדיון ויבקש מן הקטגור לשאת את דברו. והקטגור יסתכל על הקהל של דיירי מעלה הממתינים למוצא פיו. הוא ישפיל את עיניו, יתבלבל, לשונו תכבד עליו והוא יגיד בגמגום: "כבוד השופט העליון, לנוכח ההמונים דורשי הטוב שהתאספו, אינני מוצא מילים בכדי ללמד חובה על נחמ'ה". הוא יאסוף את המסמכים ויישב. ואז, הסנגור יקבל את רשות הדיבור ויאמר: "באין קטגור, אין דין. באין מאשים, אין משפט. גם הוא יסגור את תיקו ויחריש. ואז יכריז השופט: "אין ספק שמקומה של נחמ'ה בין הצדיקים והמלאכים. אבל, לפי הנוהג, לפני שנחרוץ דין, ניתן לה את רשות המילה האחרונה".

ונחמ'ה תקום ותגיד: "כבוד השופט העליון ובכוד שוכני מרומים! אני בקשת – רק לא בין הצדיקים. הם אינם זקוקים לי, אני מבקשת להימצא בין החוטאים המבקשים את עזרתי, ביניהם הרגשתי מצוין בעולם ההוא. תמיד

התרחקתי מצדיקים כי לא סבלתי זיופים וחברתם לא נעמה לי. גם מלאכים אינם בני אדם ואינם בשבילי. שם למטה, מי שאינו בן אדם, לא זכה באהדתי. בקשתי היא, גם פה להתרחק מהם".
רעש ומהומה קמה בפמליה של מעלה. הנשמע כדבר הזה? ואב בית הדין, לאחר שעלה בידו להשליט סדר, יכריז: "משוכנע אני שיש לנו כאן עניין עם דמות בלתי רגילה ויוצאת דופן. על כן, ניתן לה את זכות הבחירה. היא תהלך בין הרקיעים ותעניק סיוע לכל הזקוק לכך – מחכמת ליבה ונפשה. וכפי שנאמר – בשפת נועם תכבוש לבבות".

הערות והארות על הטיול לירדן – אוק' 1995 (לא פורסם)

אני בחרתי לסקור דווקא את התקלות (פנצ'רים בלעז) שקרו במהלך הטיול. כי הרי אירוע חברתי שאין במהלכו תקלה כל שהיא, כאילו חסר משהו. לכשעצמו הוא מר אבל בלעדיו אין טעם ל"תבשיל".
כהקדמה, צריך לערוך הכרה לחברים שלא השתתפו בטיול עם המדריך הנהדר שלנו – דרור שמו. בחור מצוין היודע את הנושא, בעל תושייה בלתי רגילה שכבש את לבנו מן הרגע הראשון ונהנינו הנאה מלאה מהדרכתו.
אבל, הייתה לו חולשה קטנה – הוא אהב לאכול. בכל זמן ובכל מצב והרבה. והדבר היה ניכר על גופו. הצרה הייתה שהוא לא ידע לתאם איתנו את שעות הארוחות ובשל כך קרו תקלות ואי הבנות.
תקלה מס' 1. יצאנו לטיול ביום שישי. דווקא באותו יום, כשהגענו לכביש הערבה, התברר שהצבא סגר את התנועה בכיוון אילת. אבל דור המדריך לא נפל ברוחו, מצא אנדרטה בקרבת מקום והעסיק אותנו בסיפור שלא נכלל בתכנית. העיכוב לא נמשך זמן רב והגענו לגבול באיחור לא משמעותי.
תקלה מס' 2. הייתה כולה של דרור המדריך. בסיוור בעקבה הוא העיר את תשומת ליבנו לכך שבעיר יש מסעדה מיוחדת לדגי ים שאין כמוה בשום מקום בעולם. הוא ניסה לשכנע אותנו, במילים נלהבות, שנלך לאכול צהריים באותה מסעדה. אבל, אנחנו טענו שקיבלנו הוראה מפורשת להצטייד בסנדוויצ'ים, אותם נאכל בצהריים לפני חציית הגבול וכך עשינו. לכן, אין אנו רעבים. הוא ניסה עוד מספר פעמים לדבר על ליבנו שנשנה את דעתנו. אבל, אנחנו בשלנו – אין אנו רעבים ולא נלך לאכול דגים אפילו אם הם דגי זהב.
היום שלמחרת, בפטרה, התחיל בתקלת הכרכרות. היו צריכים להעמיד לרשותנו חמש כרכרות עבור עשרה חברים אבל, אחת התפנצ'רה. אינני זוכר בדיוק איך פתרו את הבעיה אבל, בסופו של דבר, הטיול החל והתקדמנו בכיוון המראות המדהימים של הסלע האדום. לא עבר זמן רב עד אשר התגלתה התקלה החמורה ביותר בטיול – תקלת "השירותים". שכן, שלפוחיות השתן, אצל אנשים בגילנו, אינן סובלות דיחויים ממושכים להתרוקנות.
דרור אמנם הפציר בנו להתאפק בהבטיחו כל 3/4 שעה שבעוד חצי שעה נגיע למקום שיש בו שירותים. אנחנו בקושי התאפקנו אם כי המראות המדהימים עזרו לנו לשכוח, במידת מה, את הסבל, אך לא לגמרי. לא מצאנו אף מקום מסתור, כל השבילים סטריליים בניקיונם ותיירים בכל מקום וסבלנו הלך וגבר. רק זליג, ברוב תושייתו, מצא לעצמו פתרון. הוא גילה קיר שאינו מסומן כאתר תיירותי, נצמד אליו והקל על ייסוריו. אנחנו התפוצצנו והוא השתין על כל העולם! בסופו של דבר, הגענו למקום הנכסף אך, התברר שבית השימוש יצא מכלל שימוש ובעל הקיוסק שהיה מעוניין בקליינטים כמונו, מצא איזה מערה והכניס לשם את החברה. אני לא נכנסתי למערה, מצאתי לעצמי פתרון כמו זליג. אבל תבקשו מן הבחורות שכן נכנסו שתספרנה על החוויה המרשימה!

הטיול לפטרה נגמר במסעדה מפוארת בקצה האתר המצוידת בשירותים נקיים. נשמנו לרווחה. אכלנו ארוחה טעימה ושמנו פעמינו חזרה למלון. המדריך נתן לנו זמן חופשי לכך, כי הייתה רק דרך אחת שהובילה לעיירה וכל אחד התקדם בקצב שלו – מי בזחילה, מי בהליכה על ארבע ומי בכרכרה. בכוחות אחרונים הגענו למלון אך מאושרים מכך שעמדנו במשימה ומלאי חוויות בלתי נשכחות מיום זה.

בערב, נזכרנו כי זה ליל שבת וערכנו קבלת שבת. לאחר מכן התאספנו לשמיעת הרצאה בנושא הנבטים. אך, פתאום, התחילו החברים להתלחש וידיעה מסתורית עברה מפה לאוזן. התברר שהתגלה גנב בקבוצה שלנו והגנבת היא רגינה! למה האשימו רק אותה ולא אותי על כך שלא שילמנו עבור התה ששתינו – אינני יודע. לאחר שהתברר שהיא חפה מפשע, נרגעו הרוחות והלכנו לישון.

יום שבת. השמש זורחת כאן כמו בארץ ואנחנו נוסעים בדרך המלך צפונה. עצרנו ב"עין משה" וראינו את הסלע שעליו, על פי הסיפור, הכה משה ויצאו ממנו מים. נסענו לפי התכנית לאתרים מרשימים שהשאירו הצלבנים והרומאים עבור התיירים ובינתיים, אין תקלות.

אך, אל ייאוש. דרור מבטיח, כל חצי שעה, שאו,טו,טו עוצרים לארוחת צהריים. בינתיים מבקרים בקראק ומטפסים את מאות המדרגות שבמבצר הצלבני, אדיר הממדים. השעות חולפות ומסעדה לא נראית באופק. סוף, סוף מגיעים למסעדה ואנחנו טוענים – לא אוכלים צהריים שעתיים לפני ארוחת ערב! דרור שוב אינו שבע רצון. אבל, מה לעשות, אנחנו קיבוצניקים ויש לנו סדר יום קבוע וארוחות בשעות קבועות. במוצאי שבת, זכינו לראות, מול עינינו, את מפת מידבא המפורסמת והמשכנו לעבר רבת עמון. שם זכינו בארוחת מלכים, במסעדה המפוארת ביותר בממלכה ההאשמית, בה, כמה ימים קודם לכן, סעד שמעון פרס בכבודו ובעצמו.

למחרת, ביום האחרון של הטיול, לא היו שום תקלות. כל היום היה קודש לבקלאווה. הפכנו לתיירים קלאסיים. ז.א. כשהמדריך מתעכב באיזה מקום כדי להסביר, כולם מתפזרים לחנויות. והוא יכול לדבר לקיר או לאסוף את החברה ולהתקדם לאתר הבא ושם אותו מחזה חוזר על עצמו. בסוף, הוא התייאש ונתן לנו יד חופשית – לכו, קנו לכם בקלאוות כאוות נפשכם! אך, כשחזרנו לאוטובוס, לא הייתה לנו ברירה ונאלצנו לשמוע הסברים על מה שראינו קודם. בהמשך, הגענו להר נבו ונפרדנו ממשה רבנו שלא זכה להיכנס לארץ הנכספת. אבל אנחנו כן זכינו! חזרנו הביתה מאושרים. עשינו זאת!

יולי 2004

אנחנו עומדים להתגרש....

רעייתי ואני מזמינים בזאת את כל באי מועדון "גיל הזהב" למסיבת הגירושין שהננו עומדים לערוך, לכבוד 57 שנים לנישואינו. סיבת החלטתנו היא - הפרטת המזון בקיבוץ. במשך 57 שנות חיינו המשותפים והמאושרים, הייתה לנו קופה משותפת ולא עלה על דעתנו להתחשבן מי מוציא פחות ומי יותר מתקציבנו המשותף. והנה, פתאום, יש לנו שני תקציבים – שלי 505/1 ושלה 505/2. ומכאן, החלו כל הוויכוחים בינינו ושלום הבית הופר.

בהתחלה, לא שמנו לב לתהליך. פתאום רעייתי מעירה לי, כבדרך אגב, "משה, אני לא רוצה שתשמין". מה פתאום? במשך כל שנות חיינו לא היה לה אכפת אם אשמין או ארזה אז לא התייחסתי ברצינות לדבריה אלה. אך בהמשך היא אומרת: "תסתכל, השווה את החשבונות שלך לשלי – אני מוציאה לארוחת בוקר 1.82 ש"ח ובצהריים חשבוני הוא 4.68 ושליך 5.12. לא רק שתשמין אלא גם תרוקן את הקופה שלנו. הרי תכננו נסיעה לחו"ל! לא? אני

מחליט להבליג ולמחרת בבוקר אני מוותר על ירק שלם, בצהריים מסתפק בצלחת קטנה של סלט והייתי בטוח שהשווייתי את חשבוני לחשבונה. אבל, איפה?! היא ויתרה, באותו יום, על זיתים בבוקר ובצהריים גם על הצלחת הגדולה וגם על הקטנה ושוב ההפרש בין החשבונות שלנו לא קטן. אפילו גדל.

למחרת, אני שם דג מלוח על הצלחת, מכסה אותו עם פרוסת לחם והקופאית לא הרגישה בכך. בצהריים, שמתי תפוחי אדמה בצלחת המרק, כיסיתי אותם באטריות ועליהם שמתי מרק צח חסכתי 70 אג'. אבל, ראה איזה פלא – היא לקחה נקניקיות במקום עוף וההפרש גדל. ניסיתי כמה פוילע שטיק נוספים – כיסיתי גבינה צהובה בין שתי פרוסות לחם ובצהריים הסתפקתי בפשידה. עורבא פרח! לא עזר כלום.

על יד השולחן, נמנענו מוויכוחים ומעקיצות הדדיות אבל בבית, החיים הפכו לגיהנום. העלינו מתהום הנשייה כל מיני עבירות שעשינו אחד לשני במשך 57 שנות חיינו המשותפים וחשפנו את כל החטאים שחטאנו איש לרעהו. בסוף, התעייפנו והחלטנו שהחיים יחד אינם טובים יותר ועלינו להיפרד בטוב. אם הפרטה, אז להפריט ללא סנטימנטים! אמנם, ברגע מסוים, הצטערנו על החיפזון וחשבנו שאולי כדאי שנחכה עם הגירושים עד לחתונת הבדולח שלנו שחל בשנת 2007. אז, נחגוג את שתי השמחות במסיבה אחת אבל, תוך כדי דיונים על אופי המסיבה, נכנסנו שוב לריב קולני והגענו למסקנה שאין דרך נסיגה.

לכן, החלטנו לחוג את מסיבת הגירושין ברוב פאר וההוצאות תבואנה מן החסכוניות של הפרטה.

אז, הנכם מוזמנים למסיבה ללא קופאית, לא יסתכלו לכם בצלחת ולא תצטרכו להתלבט כן לחמנייה, לא לחמנייה. כל הצלחות תהיינה שוות וכל הירקות שלמים. כל הבשרים יהיו ללא מחיר והדגים – תאווה לעיניים.

שיחות הרעים תסובנה סביב עניינים שברומו של עולם ולא בעניין מחיר פרוסת הלחם, לא תבלעו חשבונות ולא תאכלו עלבונות. תיהנו מטוב הארץ ומהישגי הקיבוץ. ותחלמו על כך שבערבי שבת שוב יתמלא חדר האוכל באנשים מחייכים ונשותינו היפות תופענה בהידור לבושן.

הספדים

עמרם ויוחנן בן חורין

יולי 1967

שני אחים, אך כמה הם שונים זה מזה. עמרם הבכור, רציני, מעמיק, יסודי, מלא מרץ ותושייה. ואחיו הצעיר יוחנן, חייכני, וכל ישותו אומרת חדוות חיים. שניהם עובדים בענף אחד, הוא השלחין. עם שניהם אני בא במגע יום יומי עקב עבודתם. עמרם - מרכז הענף, מתכנן, מבצע. אינו עוזב אף דבר עד שלא מוסבר לו עד הסוף. לא פעם, יוצא לברר איזה פרט בשכלול כלי עבודה ואינו עוזב עד שהוא לא משתכנע או משכנע על צורת הביצוע. אף פעם אינו מקבל הכרעה שנראית לו ככפויה על ידי בעל מקצוע ש"מבין יותר". כאילו אומר – אם אתה מבין יותר, אז תשכנע אותי. לעומתו, יוחנן. אינו מנסה לערער על הוראות באשר להפעלת כלים או תקלות. ישנה הרגשה כאילו היה אומר: "למה אתה תמיד מדבר כל כך ברצינות"? והיה יוצא לעבודה כשגופו חשוף, כאילו ליהנות מכל ברכות הטבע. שניהם מתגייסים לצבא בימי המתח ואת שניהם מלווה הקיבוץ בברכה ובתפילה – חיזקו ואימצו! חיזרו בשלום. אבל, שניהם אינם חוזרים. שניהם נופלים בשדה הקרב ביום אחד. עמרם בעזה, יוחנן בסיני. עמרם צריך לעשות עוד סיור בעזה, כדי להבהיר שהכול בסדר, שהמלאכה בוצעה, שהאויב נכנע סופית. הולך בעצמו, צריך לבדוק, לראות, להשתכנע שהכול כשורה. "הכול כשורה בעזה" חוץ מכדור אחד... ועמרם אינו חוזר הביתה. יוחנן צונח בלב סיני, בעורף האויב, למען הבטיח התקדמות מהירה של כוחות צה"ל. יוחנן אינו בודק, אינו מתכנן. למה צריך לקחת כל דבר כל כך ברצינות? הכול הולך בסדר, חוץ מכדור אחד... שני בני חורין לא יחזרו הביתה. הנני זוכר את ליל השבת האחרון לפני המלחמה. יוחנן מגיע לחופשה קצרה. המתח גבוה. החברים שמחים, מתחבקים עם כל חייל שמגיע לחופשה חטופה. וגם אני אומר שלום "מן הלב" ליוחנן. והוא: "למה אתם כל כך שמחים לראות אותי? מה, נפלתי מן השמים"? לא יכולתי להסביר לך אז, יוחנן, למה כולנו כל כך שמחים לראות אותך. אתה לא הבנת וגם אנחנו לא ידענו שזו תהיה הפעם האחרונה שנשמח לראות אותך. את שניכם לא נראה עוד. שניכם תנוחו מנוחת עולמים באדמת ביתכם ואנו נשתף אתכם בזיכרוננו - בימי שמחה כבימי יגון.

פנחס גרינשטיין איננו!

חבר נעורים מזה 40 שנה. רק בן 55 וכבר צריך להעלות רשמים לזכרו. פנחס הצעיר – העלם בן ה 14 – 15, בקן השומרי – ברחובות וארשה – במכנסיים קצרים, מקטורן עור ודגל הקבוצה בידו. כזה, נחרת בזיכרוני מהימים ההם. נער סגור, בעל שאיפות אינטלקטואלית עזות, בעל דעה עצמאית, עקשנית לפעמים. חבר שקשה לחדור לנבכי ליבו. אף פעם לא הלך בדרכים שגרתיות. מימי ילדותו סלל לו דרך ובה הלך, נכשל והצליח, נפל וקם.

אבל, תמיד בעקשנות והתמדה, לא חס על בריאות ומחסור באמצעי קיום לא עיכב אותו בדרכו. כזה היה בצעירותו וכזה נשאר בהמשך חייו. פנחס הצעיר, בקן וארשה, בגדוד "באזית" בקבוצת "לפידים". פנחס לפיד, כך קראו לו. והימים ימי עליית היטלר לשלטון בגרמניה ובגדוד שיחות פוליטיות, לומדים ציונות, סוציאליזם והוויכוחים סוערים. פנחס שואף את ידיעותיו מלה-הומניטה הצרפתי. הוא הפסיק את לימודיו בתיכון והחל לומד לבדו, בלי עזרה של אף אחד. וצרפתית הוא לומד דווקא מלה-הומניטה. ידיעות על סוציאליזם ומלחמת מעמדות ומאבק נגד הפשיזם הוא דולה דווקא מהביטאון הקומוניסטי הצרפתי. למה? איש אינו שואל.

בשיחות גדוד וקבוצה, הוא מדבר רק עברית. מניין לו העברית הרהוטה? פנחס לומד בעצמו. ביום עובד, למען לא להכביד על המשפחה, בערבים פעיל בקן אינו נעדר מאף פעולה, משום אירוע ומשתתף בכל ויכוח. ובלילות לומד. האם אפשר לחדור למעמקי נפשו? קשה ולא מצליחים. הנסתר מרובה מן הנגלה. אבל, הוא יודע גם לא להתרחק יתר על המידה מחיי החברה וליצור לעצמו עמדה והערכה. איננו מפגר בלימודיו ובידיעותיו מאף תיכוניסט שבגדוד. להיפך – תמיד יש לו שטח התעניינות נוסף ומיסתורי בעינינו. אוטודידקט במלוא מובן המילה!

הגדוד מתבגר, מקבל אחריות על הקן. כשהגיע הזמן לארגן ולהנך דור צעיר, פנחס מקבל על עצמו חינוך קבוצת תלמידי תיכון ועומד בהצלחה במשימה.

הימים סוערים. מלחמת עולם. תלאות הנדידה מזרחה לרוסיה, לוויילנה, לליטא ושוב, התארגנות תנועתית, חיפוש דרך לעלייה. פנחס הולך עם כולם ובכל זאת, שונה מכולם. הוא היה הראשון שגילה שהמשטר הסובייטי מסואב ומאכזב, בזמן שאנו כולנו היינו מלאי התפעלות והתלהבות מן המשטר ה"זוהר" ומעורר התקוות לאנושות. הוא היה זה שזעק: שקר וכזב! וכמובן, הדבר גרם למתח בימים ההם. פנחס המסתורי, השונה.

ושוב, המלחמה גורמת לנדידה מזרחה, עד ערבות אוזבקיסטן הגיע. ומנת חלקו כמנת חלקם של כל החברים – רעב, מצוקה, כפור, מחלות. לא פעם איימה גם סכנת חיים. וראה זה פלא! במשך כמה חודשים, הוא לומד את שפת האוזבקים! פנחס, לבוש צ'בן אוזבקי, רוכב על סוס ורועה עדר כבשים בערבות אוזבקיסטן. ולאחר כמה חודשים הוא כבר "זאוטכנאי" – כזה שיודע לרפא מחלות בעדר. ואנשי המקום מתייחסים אליו כאל רופא, נעזרים במומחיותו וסרים להדרכתיו. אבל, הוא לא היה רופא אליל, הוא למד את המקצוע כמעט מתוך אינטואיציה. והוא "על הסוס" תרתי משמע. זאת בזמן שמאות ואלפי פליטים ובתוכם חברינו, ממשיכים במאבק, סחוטים ובלויים, רק כדי להתקיים ולא לגווע ברעב.

המלחמה נגמרה בניצחון מוחץ על הגרמנים ובשואה איומה של עמנו. פנחס חוזר לפולין ונרתם בכל מאודו לפעולה התנועתית. ימים וילות הוא שוקד על הקמת התנועה מחדש והצלת שארית הנוער מן האודים שבגטאות והשרידים החוזרים מבריה"מ. בדרכו לעלייה ארצה, הוא ממלא עוד שליחות בחינוך חברת נוער בצרפת וכאן השפה הצרפתית השגורה בפיו, מביאה לו את מלוא התועלת. עם עלייתו, היו לו התלבטויות – עמיר או כפר מנחם? והפור נפל על עמיר.

קשה...תמיד קשה היה לנו להבין את מהלכיו, קשה היה לחזור לעומק אישיותו. אבל, בעניין אחד הוא לא היה שונה מאיתנו, ושום מחיצות לא חצו בינינו. זה היה כששוחחנו איתו על מיציה, על אורה או על שמואל. סגור ליבו היה אז נפתח לרווחה. לפעמים, בהיסח הדעת ובהתרוממות רוח חברית היינו אומרים: אין בעל ואב אוהב כפנחס. התרחקנו מבחינה גיאוגרפית אבל תמיד ידענו על מעשיו ועקבנו אחר צעדיו. פנחס חוקר, פנחס לומד, פנחס חולה וכך חוזר חלילה. וידענו גם ידענו כמה אהבה, דאגה וטיפול משקיעה מיציה למען שמירה על בריאותו. תמיד קיבלנו דרישות שלום ממנו אך ידענו – הוא הולך בדרכו העקשנית ואינו סוטה שמאלה או ימינה. הוא שאף להכיר את רזי העולם ואת סוד החיים אבל על החיים שלו ועל בריאותו לא שמר. מחלותיו ניסרו בגופו ובנפשו ולבסוף, גברו עליו. יהי זכרו צרור בצרור החיים.

לזכרו של ישראל רדלניק

ישראל היה "כוכב זוהר" בקן "השומר הצעיר" בווארשה. מי לא הכיר את ישראל עם כתם הפרווה על הלחי מגדוד "בחזית"? ילדותו עברה עליו במשפחה שנאבקה קשה לפרנסתה ולקיומה היום יומי, ברובע היהודי של וארשה. בתקופת חיים זו שבין ילדות לבגרות, נקלט ישראל בקן "השומר הצעיר" ונבלע בעולם חדש ולא מוכר לו. הוא התמזג בתוכנו בלב ונפש ונרתם בכל מאוד לפעילות בתנועה. כנער בעל חוש חברתי ומנהיגותי מפותח, רכש לו, עד מהרה, עמדה בולטת בין החברים בקבוצה ובגדוד. הוא היה אוטוידיקט ורכש השכלה בעצמו מהר מאוד. בקן ראו בו מדריך ומנהיג בעתיד. וכך הוא הלך מחיל אל חיל, ואכן, כשגדודו הגיע לבגרות ולקה על עצמו את חינוך הדור הצעיר, הוא נמנה בין המדריכים. עם פרוץ מלחמת העולם, מצא את עצמו ישראל, יחד עם חברי התנועה, נע ונד ברחבי פולין הכבושה. באנדרלמוסיה שנוצרה, הוא התנדב, יחד עם חברו מרדכי אנילביץ', לפלס נתיב לעלייה בלתי לגאלית דרך הגבול הרומני. לרוע המזל, הם נתפסו על הגבול ובשל העובדה שהיה עליו כסף זר, הוא הוגלה על ידי הנ.ק.ו.ד. לגולאג למשך 10 שנים. כשנתיים היה בגולאג האכזרי עד ששוחרר. עם שחרורו, למרות היותו שבור וחולה, לא נפלה רוחו ולמרבה הפלא, גם אמונתו במשטר הסובייטי לא התערערה. הודות לחברי התנועה שפגש בריה"מ, חזר ליציבות גופנית ונפשית ונרתם יחד איתם למאמץ המלחמתי נגד האויב הגרמני. ברוסיה שרר אז רעב כבד ופליטי המלחמה סבלו קשות מקור ומחלות שונות. אך, הודות לעזרה ההדדית והחברות העמוקה, התגברו והחזיקו את ראשם מעל למים. בגמר המלחמה, חזר ישראל לפולין עם אשתו מרילה ובתם אורה. אך טבעי היה שהוא מיד מצא כר נרחב לפעולה בתנועה ונרתם למבצע ההברחה בגבול פולין. עם הקמת המדינה, עלתה המשפחה ארצה ובמלוא המרץ החלו ישראל ומשפחתו להקים לעצמם בית וקן משפחתי. הם התפרנסו בכבוד, התקדמו והשתלבו בחיי בחברה אך, מעולם לא עזבו את חוג חברי התנועה שהתגוררו בחיפה ובסביבה. ישראל היה פעיל פוליטית והביע עמדה ברורה לגבי השקפת עולמו. דבריו נאמרו בהחלטיות ובנמרצות כמו בשיחות בתנועה דאז. כשנפטרה מרילה, הוא עדיין שמר על זקיפות קומה אך, כשפקדה אותו המחלה הקשה כבר לא הצליח. על ישראל ניתן לומר כי מאורעות הימים טרפו את קלפיו והוא החמיץ את ייעודו.

חיינו היו שזורים אורות וצללים. והאור הגדול שהאיר לו בעת שמחה וצער היא בתו היחידה, אותה אהב בכל ישותו. אורה – כשמך כן את! את היית נחמתו היחידה. בילדותך פיארת את שמו ובזקנתו היית לו למשען ומגן. כשדעך נרו, הארת את רוחו ובאהבה גדולה הקלת על ייסוריו. אורה – אנו, חבריו הקרובים, מוקירים ואוהבים אותך. תמיד תמצאי אצלנו חיבה וכבוד להם את ראויה. תנחומינו לבנותייך. יהא זכרו ברוך!

לדמותו של שמואל ברסלב –

נכתב ב 5/8/92

חבר גדוד "בחזית" השומר הצעיר, וארשה. נהרג במרד גטו וארשה

לא קל להעלות זיכרונות ולהתייחס לדמותו של חבר נעורים היום, אחרי 35 שנים מאז שנפרדנו. נפרדנו לאל שיערנו שרוחות הסערה תישאנה אותנו לדרכים שונות. לא יכולנו לדעת שהפרידה היא לנצח. רק שבע שנים ארכה חברותנו, שבע השנים היפות בחיי האדם, מגיל ילדות ועד לבגרות.

כשהצטרפתי לתנועה, שמואל היה כבר ותיק בעדת "נודדי מדבר", לאחר שעבר את כל תהליכי ההתארגנות וה"נדידה במדבר החלומות". הוא היה אז בן 13-14 וכבר תלמיד גימנסיה. אני שמוצאי מבית פרולטארי – דתי, צריך הייתי לטפס "במעלה המדרגות" מלאות המכשולים, כדי להגיע לרמה בה אוכל להתחבר אליו ולרכוש עמדה שווה לו. השלמתי עם העובדה שכמה שלא אשתדל, לא אגיע לרמתו ולחריפות מוחו, שלא לדבר על קסמו האישי.

כבר בנעוריו, זכה שמואל להערצתם של חבריו לקבוצה ולגדוד. תמיד ידע לעניין את הסובבים אותו בנושאים העומדים ברומו של עולם. נחרתה בזיכרוני תמונה אופיינית לו: באחד מימי החופש הלכנו לטייל לפראגה, בכיוון "קיבוץ ההכשרה" של "החלוץ" בגרוכוב, מרחק של מספר ק"מ. היינו כמה עשרות חניכים של גדוד "בחזית". סביב שמואל הצטופפה קבוצה גדולה – בעיקר נערות – שנהנו מסיפור מרתק מפיו, סיפור שנמשך מתחילת הטיול ועד סופו. בשני הכיוונים. החברה היו מוקסמים. אחר כך, בשיחה אישית, התוודה שבדה את הסיפור תוך כדי הליכה.... הוא היה תלמיד מצטיין ונתן עזרה בלימודים – בתשלום – לתלמידים שהיו זקוקים לכך. לפי המוניטין שרכש, ההורים של התלמידים הללו היו מוכנים לשלם לו סכום גבוה מעל למקובל ושמואל, ללא מאמץ גדול, השתכר יפה. הוא היה מתלבש בבגדים מהודרים ותרם ביד נדיבה למפעלים בגדוד ובקן. בכיסו נמצאו תמיד דמי כיס ובשפע. הוא סיים את הגימנסיה בגיל 16, כיוון ש"קפיץ כיתה" פעמיים.

הרבה בנות בגדוד היו מאושרות כשיכלו לזכות ב"חברות" איתו והוא, ברחבות ליבו, העניק "אושר תקופתי" לרבות מהן... לא מעט לבבות שבורים נשארו לאחר עזיבתו.

כשזכינו בקן מפואר ברימרסקה, הוא דאג לקישוטו ובעיקר להוצאת "עיתון קיר" מלא תוכן. כתב ידו המהודר והאיורים המעניינים הוסיפו חן לעיתון והנאה לקוראים. אגב, כשהגענו, בתחילת המלחמה לשטחים הכבושים על ידי הרוסים, לא הייתה לו בעיה עם הכתב הקירילי. הוא קרא זאת כאילו הייתה שפת אימו.

התבגרנו לקחנו על עצמנו את הדרכת הצעירים משכבת "בני המדבר". כשעלתה על סדר היום שאלת שם "העדה", הציע שמואל ושכנע אותנו לבחור בשם "חבירים". אינני זוכר מה היו נימוקיו אך, אנו, המדריכים האחרים, קיבלנו את דעתו מבלי לחקור או לדרוש. בהיותי בן 70, למדתי באוניברסיטה קורס בנושא "ראשית האומה" ואז הבנתי ששמואל התכוון לשבטי ה"חבירו" שנדדו במסופוטמיה. יש השערה כי הם מהווים את ראשית האומה שלנו.

כעת, אני מבין את נימוקיו של שמואל: "חבירו" "חבירים", קונוטציה יפה ומעניינת.

כאשר פתח שמואל את מושבת הקיץ הראשונה של עדת ה"חבירים". היה זה בערב, סביב מדורה, לא רק החניכים התלהבו מנאומו המרהיב על נדידת ה"חבירים" ובני ישראל במדבר, גם האיכרים הפולנים שהקשיבו ציינו שהוא מלהיב בדבריו יותר מן הכומר שבכנסייה שלהם...

שמואל היה אוהב מוסיקה מושבע והקפיד לא להפסיד אף קונצרט של הפילהרמונית של וארשה. הוא גם הלהיב אותנו, מעל דפי העיתון, במאמרי ביקורת אחרי כל קונצרט. בעקבותיו, השתתפו מרבית חברי גדוד "בחזית", בכל יום ראשון, בקונצרט הבוקר של התזמורת. הדבר נחשב כ"בון טון" בגדוד והיו חברה שידעו לזמזם סימפוניות שלמות. מעניין היה שאת שמואל לא שמענו אף פעם שר או משתתף בשירה. אף על פי שהיה מקובל שהשירה המשותפת מאחדת ומחשלת את האחוה והחברות בקבוצה. כל פעולה התחילה והסתיימה בשירה. אך, שמואל לא פתח את פיו. גם כשהפך להיות מדריך בעצמו, והוא היה מדריך נערץ על כל הילדים, הוא לא שר. אנחנו תרצנו זאת בכל מיני תירוצים – הלא כולנו היינו מומחים לתורת פרויד....

ועוד דבר היה אופייני לשמואל. לא שמעתי מפיו אף מילה בידיש. אנטק צוקרמן ושמואל ברסלב לא ידעו יידיש. הם היו "גויים". אנטק מציין זאת על עצמו לגנאי. מרדכי (אנילביץ') כן ידע יידיש אולם בקן בווארשה דיברנו פולנית. אבל, מה עם שמואל? לפרויד פתרונים...

הפעם האחרונה בה ראיתי את שמואל הייתה ב"ריכוז וילנה" בינואר 1940. אני הגעתי לוויילנה בין האחרונים. שמואל כבר הספיק אז לעשות שליחות מטעם ההנהגה בקיני התנועה בליטא. מעט מילים ליטאיות כבר היו שגורות בפיו. הוא ידע לצטט את אימרת הליטאים ששיקפה את "התלהבותם" מן המצב שנוצר: "וילניוס מוסו, ליטובה רוסו" (וילנה שלנו אך כל רוסיה של הרוסים). הוא הספיק להספיד את חברתנו שושנה אהרונוביץ' שחלתה בטיפוס בדרכה לוויילנה ונפטרה עם הגיעה לשם. ביום ה 30 למותה, התקיים מפקד של כל אנשי התנועה, דגל הקן הוורשאי הורד לחצי תורן ושמואל הספיד אותה במילים נרגשות – בעברית.

לא הספקתי לנהל איתו שיחה פרטית. הוא נעלם כעבור כמה ימים, הצטרף למרדכי ומירה בדרכם לווארשה, היכן שבעתיד, יעמוד בחזית המאבק על כבוד העם בתקופה הרת-גורל ועולם ושם גם ייפול. ואשר לגדוד "בחזית" כולו.

למה קראו לגדוד שלנו "בחזית"? האם חשו המדריכים שלנו את העומד להתרחש? לפי רשימת הנופלים שנפלו במרד גטו וארשה, שישה היו חברי גדוד "בחזית". מרדכי אנילביץ', שמואל ברסלב, מירה פוכרר, שרנקה זילברברג, טובה פרנקל ורבקה שפיר שטיין. את הרשימה הזאת הוצאתי מספרו של מלך נוישטט אך, לפי דעתי, היו עוד כמה חברותמן הגדוד שנשארו בווארשה ופעלו בתנועה בימי הגטו, יחד עם מרדכי אנילביץ' ושמואל.

מהספר למדתי שרשימות הלוחמים הועברו ללונדון עוד בימי המלחמה, כשהגרמנים עדיין שלטו בווארשה הפולנית, אחרי חיסול הגטו. כל תנועה העבירה אז את רשימת חבריה שהשתתפו במרד. מתנועת "השומר הצעיר" לא נשאר אף אחד! מישוהו "ערך" את הרשימה. עובדה שאפילו שמו של ישראל גוטמן לא הוזכר בספר למרות שלחם באחת היחידות ואחרי המרד נשלח למיידנק ומשם לאושוויץ ולמאוטהוזן.

אני חש חובה להוסיף עוד כמה שמות שאמנם לא השתתפו במרד אך, היו קשורים למאבק ולמלחמה נגד הגרמנים בצורה אקטיבית. חייקה גרוסמן מספרת בספרה "אנשי מחתרת": "חבורת הגאים! חניכי התנועה והרחוב הפועלי בווארשה. כשפרצה מלחמת האזרחים בספרד, הלך משה לספרד לסייע להכות את פראנקו".... אותו בוקר, יצא משה

מן הגטו, מסר לי ידיעות, מילא את שליחותו השומרית ונתפס בשוק. האיש שהאיר את סיבתו, הראשון שדפק על חלוני, נעלם ולא חזר עוד..."

בהזדמנות זו צריך להזכיר גם את מאסרו והגלייתו לגולאג של ישראל רידלינק. הוא יצא בשליחות התנועה להבקיע שביל הברחה דרך הגבול הרומני. וגם את שמו של קובה שצ'נסקי שנפל בקרב כחייל בצבא האדום, כשהרבה אותו גבורה מעטרים את חזהו. כולם היו מן הגדוד שלנו.

אז עכשיו אפשר לענות על השאלה, למה קראו לגדוד שלנו בחזית!

2/8/92

לזכר שמואל דרורי

לפי מסורת ישראל, הננו מבקשים ממך, שמואל, סליחה ומחילה על שלא היה ביכולתנו לעמוד לימיך בעת צרה ולהושיע אותך בעת מצוקה.

המחלה האיומה הזאת הכריעה אותך כשקרוביך ואוהביך היו חסרי ישע ובצר לך, איש לו הושיט לך יד לסיוע. שמואל, אתה היית בעל תושייה ויכולת ארגון למופת. כל חיך עברו עליך בסימן המאבק על הקיום, בכל התחומים. ובסופו של דבר, ההצלחה האירה לך פנים. משחר ילדותך הבנת שתפקיד האדם הוא להיות ער לנעשה בעולם הסובב אותנו בכלל ולמצב עמנו בפרט. כל מאווייך היו לתרום ככל יכולתך להגשמת הרעיונות בהם דגלנו והאמנו, דרך תנועת "השומר הצעיר" אליה הצטרפת בילדותך, דרך קיבוץ הכשרה ובמלחמת העולם, על ידי נטילת חלק במאמץ המלחמתי ברחבי בריה"מ. זכית לראות את סוף המלחמה ואת הניצחון על הגרמנים הארורים. עלית ארצה, דרך פולין, ארץ קברות עמנו ובני משפחותינו, דרך מחנות "אונגרא" והשתתפת, יחד עם לילית אשתך ולובה בן הארבע במסע באניית המעפילים "אקסודוס" המהוללת והידועה גם לשמצה וגם לגבורה.

כשהגעת, לבסוף, עם קום המדינה, לארץ, הצטרפת לקיבוצנו כפר מנחם. שם תרמת מרוב מרצך ותבונתך, עמדת בראש צוות הפלחה וריכזת אותו בהצלחה רבה. כאן נולדו גם ילדיך דיצה ושרוליק.

וכשנפרדתם מן הקיבוץ ובחרתם באורח חיים אחר, הצלחת הצלחה מלאה בבניין המשפחה גם בתנאי עיר והענקת למשפחתך רווחה ולבניך המוכשרים השכלה גבוהה.

הלכתם יד ביד, אתה וליילית והודות למסירותכם ואהבתכם הרבה, המשפחה פרחה ושגשגה.

אך, כשהגעת לגיל הפרישה ויכולת להתחיל ליהנות ממנעמי תקופת ה"נעורים" המחודשת, תקפה אותך מחלת האלצהיימר האיומה כשכל הרפואה המודרנית עומדת חסרת אונים, ללא אמצעים למנוע את האסון שקרה לך. אין בפינו תנחומים. אנו דואבים וכואבים יחד עם לילית ובני המשפחה הענפה. תנחמו באיחוד המשפחה ובאהבה הכנה השוררת ביניכם. בשם חבריך לתנועה בקיבוצים ובערים. שלום לעפרך, שמואל. יהא זכרך עמנו לעד!

30/5/93

לזכרו של צבי רוזנמן בטקס גילוי המצבה

צבי היה צעיר החברים בינינו וגם הצעיר בין שלושת אחיו. ואנו כבר מדברים עליו כ"מי שהיה".

צבי הצטיין בתושייה בלתי רגילה, בעל כושר המצאה ובינה מעשית והברכה הייתה שרויה במעשה ידיו.

כשפרצה המלחמה ב 1939, הוא היה נער בן 15 בלבד. יחד עם אחיו המבוגרים עזב את וארשה והגיע עד לויטבסק. שם המשיך בלימודיו במשך שנתיים. כשהגרמנים פלשו לרוסיה ב 1941, הוא טולטל עד מגניטוגורסק שבאורל. כשהיה בן 19, מצא עצמו באסיה התיכונה והוא כבר אז בוגר וטרקטוריסט "מדופלם". אינו סובל חרפת רעב ואינו נמנה עם המוני הפליטים שהציפו את ערי אסיה התיכונה ונאבקים על קיומם. כבר אז, שכלו ותבונת כפיו היו בעזרו והוא לא ידע מחסור. שם, בעיר קארשי שבאזור פקיסטן, פגש את שושנה.

בחמישים השנים הבאות הם יבנו את ביתם, יחד יתגברו על כל המכשולים והקשיים שבעולם הסוער של ימי המלחמה, אחר כך חזרה לפולין האנטישמית והעלייה ארצה דרך מחנות ה"אונגרא" שבגרמניה הארוורה ובניית הבית במולדת הקמה לתחייה.

בידיים ריקות הגיע צבי ארצה. רק בכוח עשר אצבעותיו הוא התקדם. יחד עם ישראל אחיו, צעד אחר צעד, הם בנו את ביתם. וההצלחה האירה לו פנים. והוא איש ישר וקפדן אשר כל מעייניו נתונים למשפחה אשר אהב.

שושנה – את ברוב חכמתך הכנסת אותו לחברתנו. הוא לא התחנך בתנועה שלנו והחוויות החברתיות שלנו היו זרות לו. אך, הוא נקלט בתוכנו והיה לנו לחבר. איש שיחה נעים היה והיה גם נעים להיות בחברתו, להעריך את גישתו לחיים, תבונתו ומחשבתו ההגיונית. מובן שגם הוא לא הצטער על כך שמצא חברים הנוהגים בו כאחד מבני המשפחה. שושנה – חמישים שנה עברו עליכם בחיים משותפים. עברתם יחד את כל סערות התקופה. חמישים שנה של חיים משותפים אך את "חתונת הזהב" לא זכיתם לחגוג. כשעדיין כוחו במותניו, פקדו את צבי מחלות קשות ומאמצי הרפואה לא הועילו. צבי נאבק ועמד בגבורה בכל תהפוכות המחלות. בתבונה האופיינית לו, הוא התאמץ לעודד ולהרגיע את משפחתו ואותנו, חבריו המודאגים. הוא קיווה שיתגבר, ייחלץ מן המצב אליו נקלע ולא אמר נואש. התנהגותו המופתית הייתה לעזר גם לרופאים שטיפלו בו והם עשו כל מאמץ לסייע לו. האופטימיות שלו ורצונו ליהנות מכל יום נוסף בחיים השרה עלינו רגיעה מסוימת, אם כי ידענו שמצבו אינו מבשר טובות.

היינו שותפים לתקוותו שמחלתו תתייצב והוא יוסיף ימים, חודשים ואולי שנים. האמונה בסיכוי זה עזרה לו לא להתייאש עד הרגע האחרון כשפתיל חייו נותק. הנחמה הייתה שהוא הלך ללא ייסורים.

היה לנו רע, בעל לשושנה, אבא לרינה ואברהם, סבא לנכדים. עכשיו יש לנו מצבה. ועל כך אומרים שהחיים קצרים והמצבה נצחית... והנכון הוא שמצבה היא "יד לזיכרון". תזכרו את אביכם-סבכם כראש משפחה אוהב ודואג, מצליח

בכל אשר פנה. קפדן, אולי לפעמים קפדן מדי... אך, מי מאיתנו לא חטא במאומה בכל ימי חלדו?

לכן, זיכרו אותו כפי שהיה ותתנחמו בשאיפה להיות ראויים לו, ממשיכים בכל הישגיו ומתגאים באישיותו.

יהא זכרו עמנו לעד.

לזכרה של רחל בסן (ביין)

בגיל 13 הצטרפה רחל לקן השומר הצעיר בווארשה והלכה במסלול התנועה כל ימי חייה.

הוריה היו אנשים אדוקים, אביה אף נמנה על חסידי פיאסצ'נה ושתה בצמא את דבריו של הרבי. עם זאת, הוא היה בעל מרץ ותושייה רבה, הצליח בעסקיו ופרנסה לא חסרה לו.

השתייכותה של רחל ואחותה הבוגרת חיה לשומר הצעיר גרמה למתח מסוים במשפחה, מה גם שאחיה ואחותה הצעירים הלכו בדרכי ההורים ודבקו באמונה הדתית. אך, ההורים היו נבונים ולא הביאו את חילוקי הדעות לקרע.

רחל למדה בבית הספר "תרבות" והייתה בין המעטים בגדוד ובקן שהעברית הייתה שגורה בפיהם. אחרי גמר הלימודים ב"תרבות", למדה בבית ספר מקצועי בו התמחתה בתפירה ובמקצוע זה התמידה כל ימי חייה, למעט התקופות בהן עבדה בחינוך.

בקן, השתייכה רחל לגדוד "בחזית" המפורסם שמבין חניכיו צמחו מנהיגי מרד גטו וארשה כמו מרדכי אנילביץ', שמואל ברסלב, מירה פוכרר ואחרים.

בגדוד "בחזית", עברה רחל את כל שלבי החניכות ועם התבגרותה הצטרפה לקיבוץ הכשרה "המנוף" שבולוצלבאווק. אך המלחמה שפרצה, שיבשה את תכניות העלייה לארץ ואת כל מהלך חייה. אך רק אז התגלתה רחל במלוא תושייתה ואומץ ליבה. כשחזרה מן ההכשרה לווארשה, חשה שמוטלת עליה האחריות לגורל הוריה ואחיה. היא הצליחה להעביר את כל המשפחה, דרך גבולות מסוכנים, אל חוף מבטחים ולהצילם מידי הגרמנים. כשהרגישה שמשפחתה מסודרת, שבה רחל והצטרפה לחבריה בקיבוץ הכשרה בקיידן שבלב ליטא. שם המשיכה את דרכה התנועתית עם כל חבריה.

מליטא, נדדה רחל ליפן ודרום אפריקה והגיעה ארצה בעצם ימי המלחמה.

היא הצטרפה לקיבוץ חצור, הכירה את דוד וכאן הם הקימו את משפחתם הנהדרת.

דוד, איריס, יורי, חיה ומשה. אנחנו, כל חבריה לגדוד "בחזית" ולקיבוץ "מנוף" תמיד התגאינו בחברתנו האמיצה.

תהילתה תרחף ותאיר גאוות בניכם ונכדיכם! יהי זכרה ברוך!

17/5/2000

יולה גסטפרינד - דברים על קברה

יולה נולדה בווארשה ב 22/6/1920 לשייע וחוה ואגמן. היו לה אח ואחות מבוגרים. האב, שומר מצוות, כהן וגם "שליח ציבור" זכה לכבוד בבית הכנסת בעיר אך, בענייני פרנסה היה לו יותר קשה. עליות וירידות ברמת החיים היו מנת חלקה של המשפחה. יולה זכתה במעט לימודים בתיכון ונאלצה להפסיק אותם ולעזור בפרנסת המשפחה.

בגיל 15 הצטרפה לקן "השומר הצעיר" וקשרה את עתידה בדרך התנועה עד יומה האחרון.

חצי שנה לפני שהגרמנים פלשו לפולין, הצטרפה יולה לקיבוץ הכשרה "המנוף" בוולוצלווק. עם פרוץ המלחמה ופיזור ההכשרה היא חזרה לבית הוריה והצליחה להגיע אם כי רעבה ומותשת.

עם שוך הקרבות והשתלטות גרמניה על וארשה, נדדה שוב יולה, הפעם בכיוון וילנה, שם התרכזו התנועה, וקיבוץ "המנוף" חידש את ההכשרה בעיירה קיידן.

ביוני 1941, שרכה שוב את רגליה בכבישי רוסיה, במנוסה מפני הגרמנים, עד שהגיעה לעיירה קטנה באוזבקיסטן. עם תום המלחמה, היא חזרה לווארשה אך לא מצאה שריד מבני משפחתה.

ושוב, עוגן התקווה הייתה התנועה שפעלה במלוא המרץ ברחבי פולין. התנועה קלטה אותה בזרועות פתוחות והיא צורפה לצוות שעסק בריכוז ילדים שניצלו מן התופת. היא טיפלה בהעברתם למוסדות הציוניים ונשלחה לצרפת עם קבוצת ילדים חסרי בית, כמטפלת ומחנכת. שם פעלה עד קום המדינה.

עם בואה ארצה, הצטרפה יולה לחבריה, חברי "המנוף" בכפר מנחם ולאחר תקופה בקיבוץ יצאה העירה לחופש "מיוחד". היא התקבלה לעבודה ב"מועדון לתרבות מתקדמת" וזכתה ליהנות מחברתם של אברהם שלונסקי ולאה

גולדברג ששימשו כ"פטרונים" של המועדון. הם שימשו גם "שושבינים" בחתונתם של יולה ושלמה שגם לזוגיות זו שימש המועדון מקום מפגש.

כעבור זמן הם הצטרפו לקיבוץ ופה נולדו ילדיהם דנה ואילן. בקיבוץ, עבדה יולה בחינוך וגם במטבח נתנה את חלקה. ב 1969, יצאה לעבוד ב"על המשמר" למשך 15 שנה. כשחזרה, עבדה במטבח עד שפקדה אותה המחלה הקשה. בסוף ימיה, רוותה יולה נחת, מלוא חופניים, מנכדותיה, בנותיהם של דנה ואילן. יהי זכרה ברוך.

ברכות לחגים ואירועים שונים

ליל הסדר תשכ"ג אפריל 1963

אורחים, ילדים וכל תושבי המקום – חג שמח ומועדים לשמחה!

הננו מתכנסים לליל הסדר תשכ"ג. מאחורינו שנה של הישגים, תקוות ואכזבות גם יחד. הגשם חלף הלך לו אך את שדותינו לא הרווה ושמחה ללבנו לא הביא. אך לא רפו ידינו, בנינו משק מגוון ומסועף ואיננו תלויים בחסדי שמיים בלבד. נוציא את לחמנו מעמל כפינו וגם אם יתאכזר הטבע אלינו, נוכל לצעוד קדימה בתקווה שעמל כפינו לא יכזיב.

על העולם בו אנו חיים עברה שנה של חרדה לקיום האנושי והשלום שהושג, עדיין אינו מבטיח שלוה.

בליל חג האביב והחרות, חג הצמיחה והשגשוג של הטבע והאדם, תפילה אחת לנו: יינתן לאדם לבנות את חייו ללא אימתם של פצצות וטילים. יינתן לנו ליצור בשמחה. אנו תקווה שהעולם הסוציאליסטי ההולך ומתגבר על צללי עברו, יוכל להבטיח שלום אמת לעולם כולו ולהציעו לחברה של חופש, צדק וחירות האדם ושגם בני עמנו יזכו לחיות כבני חורין.

הננו מסובים, בליל סדר זה, סבים, אבות ובנים. ידוע ידענו, המבחן הגדול ביותר של חיינו הקיבוציים הו בשרשרת זו. תקוותנו שנגיע ונזכה שאבות, בנים ובני בנים, דור שלישי ורביעי, ימשיכו את רציפות המפעל והרעיון הקיבוצי. ודור לדור יביע אומר.

הגענו להישגים בלתי משוערים. במשק, בחברה ובחינוך. השגנו כל זאת בעבודת נמלים כשמטרה אחת לפנינו: לבנות חיים צודקים יותר, מאושרים יותר. ובידינו להוכיח לעצמנו ולעולם כולו – אפשר לחיות ביושר ובלי ניצול הזולת. הננו תקווה שבמשך השנה נשלים את אשר התחלנו ונגיע לעבודה עצמית מלאה.

היינו עדים השנה לגלי עלייה מחודשים והומים כששוב צרת היהודים עולה וזועקת בארצות שונות. במעמד חגיגי זה, אנו שולחים את ברכותינו הכנות לעולים החדשים – הכו שורש והשתלבו בתוכנו.

ברכתנו שלוחה גם לכל בית ישראל, המסובים בערב זה לליל הסדר, בכל הארצות ובכל המשטרים. יהי רצון שיבוא יום בו נקבץ כאן את כל עמנו כולו.

מסובים איתנו בערב זה הפרופסור צ'יז'ובסקי ורעייתו. האיש, מחסידי אומות העולם, שהאיר ככוכב זוהר בימי החושך והסיוט של מלחמת העולם. עם ישראל לא ישכח שבימי בדידותו ומצוקתו האימה, בימי ייאוש ואבדון, היו יחידים שבזכותם לא איבדנו את האמונה באדם כאדם. איש זה, הוכיח רוממות רוח, עוז נפש ואצילות אנושית. הוא לא נכנע לחיות האדם והושיט יד נאמנה לעזרה, בעת צרה. ואוסף, בעקבות דברי מיצקביץ': את החבר האמיתי מכירים בשעת צרה. הננו לוחצים את ידיך, איש גדול וחבר יקר.

הננו שולחים גם ברכה לבנינו החיילים, השומרים על גבולותינו, חיזקו ואימצו! בזכותכם אנו עורכים את ליל הסדר בשלווה. אולי יבוא יום ונשיג את השלום עם שכנינו הערבים וגבולותינו ישקטו.

נשלח ברכה לדינה וישראל כרמון – שליחי התנועה בקנדה. וכן גם ליואל ולראובן השוהים בנכר.

נברך את כל קיבוצי הקיבוץ הארצי ואת התנועה הקיבוצית. הרבו שיתוף ומאבק למען הערכים החלוציים במדינה.

נברך את מפלגת מפ"ם בהתכנס לוועידה הרביעית – שיהיו הדיונים פוריים ויילכדו שוב את השורות, תוך אמונה מחודשת בדרך הארוכה למען הציונות, הסוציאליזם ואחוות העמים. אנו צועדים עתה בוטחים במעשינו ובדרכנו.

חג שמח!

ערב ראש השנה – תשכ"ד (ספטמבר 1964)

אורחים, ילדים וחברים – שנה טובה וחג שמח!

בפרוס החג, עת ניצבת לפנינו השנה החדשה – תשכ"ד- בטרם נשלח ברכת שנה טובה לכל בית ישראל באשר הם שם, הבה נפנה מבטנו לאחור ונתבונן בשנה החולפת. בערב ראש השנה תשכ"ג, ביקשנו כי זו תהיה שנת שלום. אם לא כבו כל מוקדי המלחמות על פני כדור הארץ, לא די נעשה לשם כך. רוח רעננה נשבה בעולם עת עשו המעצמות הגדולות ניסיון של הדברות וחתמו על הסכם לאיסור חלקי של הניסויים הגרעיניים. לרגע, כמו נשמה האנושות לרווחה. לרגע, כמו הוסר הצל הכבד של אימת ההשמדה הגרעינית מעל כולנו יחד והלב מייחל- כי כעת לא ייאמר די, כי חתימות נוספות והסכמים נוספים יבואו בעקבות זה הראשון, למען הבטח לעולם שלום בר קיימא.

אך, במרחבנו, עוד רחוק השקט. שכינינו, אשר לא השלימו עדיין עם עובדת קיומנו, לא פסקו להתנכל לגבולותינו ולביטחונם של אזרחי המדינה. אם גם נשאף בכל לבנו כי תהיה זו שנת שלום לקרובים ולרחוקים כאחד, יודעים אנו כי השלווה מאיתנו והלאה ועלינו להיות דרוכים ומוכנים למען עמוד בפני כוחות הזדון. זאת, תוך תקווה ואמונה כי גם באזורנו יבוא שלום ולא ייפסקו המאמצים למען השגתו.

הננו שולחים ברכה חמה לחיילינו העומדים על המשמר, עמם ניחל כי הרוח הרעננה שהפיחה תקווה בלב אמהות באשר הן, כי לא עוד ייפלו בנים בשדה הקרב, כי לא עוד יהיו מלחמות, אם קרות ואם חמות וכי זו הרוח לא תפסח על מולדתנו שלנו.

ובביתנו אנו: עם הצטרפותם של חברי "איילה", הננו מונים כיום 314 חברים ומועמדים. לא גדלנו במספר הנפשות. שבעה תינוקות נולדו לנו אך, תשעה חברים עזבו וליווינו למנוחת עולמים את אמא אלקלעי-דוידוב.

שנת תשכ"ג נרשמה בקורות משקנו כשנת בצורת שכמותה לא ידענו. לשווא חיכו שדותינו למטר, לשווא הביטו היוגבים בשמיים שעצרו גשמים. הם נשאו תפילה אך, תפילתם לא נענתה. עתה, עם בוא הסתיו, ערב ראש השנה,

אומרים אנו – הב לנו גשם! מבקשים אנו גשמי ברכה! מתפללים אנו – הרווה שדותינו ומלא אסמינו בר! בשטח המשקי: הלכנו בכיוון ביסוס הענפים לעומק. בדרך כלל הוכיחו הענפים יציבות ורובם אף גמרו את השנה בהכנסות. הפרדס זקוק להשלמת עוד חלקה של 90 דונם ואז נגיע לשטח שהצבנו לעצמנו לפי התכנית.

בשטח השלחין הננו עומדים בפני מאבק על זכויות מים, למען נוכל להרחיב ולהגביר את כוח הייצור שלנו. אף כי לא הייתה נטייה להרחבת המשק או להקמת ענפים חדשים אלא רק לבסס ולייצב ענפים קיימים, לא פג מתח העבודה. אנו חיים במתח עבודה גבוה ועד יום שוב חיילינו הביתה, המתח לא ירפה.

בערב זה, עת סוקרים אנו את הישגינו ומעיפים מבט אל המשק הגדול על ענפיו, שדותיו ומכונותיו, אל נשכה את הידיים! את ידי החברים הנושאות ומחזיקות אותו. ואם עשרת ימי תשובה – ימי חשבון נפש הם, הבה ונודה כי את עיקר העומס נושאות ידי החברות. נמצא אותן במשחטה, כלול שהוא גדול ענפיו, אך בעיקר בשירותים! נודה כי גדול העומס וגדול הנטל הרובץ עליהן. ונודה, כי עדיין לא עשינו די כדי להקל עליהן. תהא שנת תשכ"ד השנה בה ייחלצו מוסדות המשק והקיבוץ כולו לפתרון הבעיה! אנו גאים בחברותינו שלא שמטו ידן ונאחל להן, עם פרוס החג, שנה טובה יותר, קלה יותר ומאושרת.

התקדמנו גם לא מעט בשטח הבנייה – 20 משפחות זכו השנה לשיכון חדש. השלמנו את התיקונים בשיכון א' וגם ריהוטם יושלם בקרוב. ומן הקרוב אל הרחוק –

22 חברים זכו השנה לטיולים בחו"ל אם באופן פרטי או במסגרת השתלמויות. נברך את הרחוקים ונשמח עם החוזרים – הניה, נחה וישראל. מפארים את שמחת חגנו הם דינה, ישראל והילדים שמילאו שליחות תנועתית ולאומית במשך שלוש שנים בקנדה. בימים ובלילות שהיו בשליחות זו, הם חיזקו את השרשרת המפוארת של תנועתנו בגולה. מאושרים אנו לראותכם עמנו.

נברך את ילדי כיתה א' שזו להם השנה הראשונה ללימודים, את ילדי גן רוחלה, המסובים עם הוריהם, זו הפעם הראשונה במסיבת החג.

נברך את כל חברי הקבה"א ואת התנועה הקיבוצית כולה. את המפלגה ומוסדותיה. את צבא ההגנה לישראל, את מדינת ישראל ואת כל בית ישראל בעולם כולו. תהא זו שנת שלום ואחוות עמים, שנת שובע ואושר.

ולחברות והחברים העומסים על שכמם בכל ימות השנה את בניין המשק – העמיקו חברות טובה!

שנה טובה ומבורכת! חג שמח!

ערב יום העצמאות הכ"ט למדינת ישראל (מאי 1969)

ילדים וחברים יקרים!

התכנסנו הערב לציין את אחד התאריכים הנפלאים ביותר ברצף ההיסטורי של עמנו. 29 שנים עברו מאז היום הגדול ורב התפארת, בו הוכרז על הקמתה של מדינת ישראל. החזון והתפילה של דורות רבים, הפכו למציאות. התקווה והכמיהה לשיבת ציון ולחרות העם שליוו את בית ישראל בימים אפלים, קרמו עור וגידים במדינת ישראל עצמאית וריבונית. ביום חג זה, עלינו להדגיש את המשא והמעש של 29 שנים בהנחת התשתית האיתנה, בבנייה וביצירה רבת הפנים ובקצב התקדמות שאין לו אח ודוגמא במדינות העולם. מיישוב יהודי של שישים ריבוא נפש עם קום המדינה, הגענו ליותר משלושה מיליון. ועז כוחנו לקליטת מיליונים נוספים של יהודים מכל התפוצות.

ולקראת שנת השלושים לעצמאותנו, הננו קוראים לאחינו, בני ישראל מלב אל לב: קומו ועלו! חלילה לכם להסתנוור מן הרגיעה הזמנית והחולפת, מן השובע המפתה והמדומה. ואל תבטחו בנדיבים!

חג העצמאות. חג גדול הוא לנו ובו נקיים את המצווה – ושמחת בחגיך! אולם, מצווים אנו לעצור את ההילולה לפסק זמן, להסתכל בעין בוחנת ולהעריך בדעה צלולה את הנעשה סביבנו ובתוכנו. כגודל האור הבוקע כך מרובים הצללים. שומה עלינו לגייס את מלוא כוחנו ולהתמודד במצוקות הימים, כדי להתגבר עליהם ולהכניעם.

חג העצמאות ה 29 למדינתנו עומד בסימן התמודדות פוליטית ואולי גורלית, להמשך היצירה הנפלאה של בניין הארץ, תוך שאיפה לשלום עם שכנינו ותוך תקווה לסיום המלחמות הוראות העולות בחיי חיילינו ובנינו, היקירים לנו מכול שזה עתה הרכנו ראש לזכרם.

במעמד זה, נקרא לכל המנהיגים מכל המפלגות: "הביטו לברית ואל תפנו ליצר". חלילה לכם שייצר השלטון ידריך את צעדיכם. זכרו – גורל העם מופקד בידיכם!

ולעם ישראל נגיד: זיכרו את אבות התנועה הציונית חלוצית שבזכות עמלם והקרבתם הגענו עד הלום.

בפרוס החג, נשלח גם ברכה לבנינו החיילים ולכל צבא ההגנה לישראל, תחזקנה ידיכם, יהי שלום באוהליכם. נאחל לכולם חג שמח! יהי רצון ששמחת החג תלווה אותנו מיום עצמאות זה עד ליום העצמאות ה 30, יחד עם שלוות

חג שמח!

היצירה והתקדמות לקראת השלום הנכסף.

ברכה לחתונתם של אהרן ורחל קיוויקו ואיתי ועמליה ישראל

קיץ 1970

הצנחן לחם בגבורה בכראמה אבל נפל בשבי ב"הדסה",
הטנקיסט לא סמך על ניסים והלך לשבי מרצונו הטוב.
בעל הכומתה האדומה נכנע לשחרחרות ולרגלי הג'ינג'ית שיטח הטנקיסט את הכומתה השחורה.
איך נפלו גיבורים?
האחות שטיפלה בלוחם הפצוע במסירות השאירה את הכדור בגופו אך את ליבו נטלה לעצמה לצמיתות.
המורה חנכה את העלם המתבגר אך את הגבר נטלה לעצמה ברגע שהבשיל, הטיפול עבר ללא הלם...
הוי גיבורים, סוף השתוללותכם הגיע! לא עוד תתרוצץ, אהרון, בין עמיר וגבולות ולא תשאיר נערות תמימות
לאנחות. הן איננו הנילוס ובית קמה איננו ביירות. ירושלים, זה סוף פסוק. לא יהיו עוד פשיטות.
ואיתי, הכנסת את ראשך, מרצונך הטוב, בסד. אל תתלונן ואל תסטה לצד.
אל תהפוך כל טרקטור לטנק ואל תראה בכל תעלה מחסום שנועד לפריצה. מהים, יש סדר בעולם!
הארבעה יחלקו את התפקידים כדלהלן: איתי ישמור בבית על גחלת שתי המשפחות, רחל ועמליה תמשכנה ללמוד את
סודות הרפואה והחינוך ואהרון ימשיך להגן על בתיהם ועל שלום כל בית ישראל. מזל טוב!

ערב ראש השנה תשל"ח (ספטמבר 1977)

ילדים, חברים ואורחים יקרים!
בפרוס השנה החדשה, שנת תשל"ח, הננו מברכים את כל באי החג ואת כול בני ביתנו בברכה המסורתית: לשנה
טובה תכתבו ותחתמו, לחיים ארוכים, טובים ולשלום!
נאחל למדינת ישראל בת ה-30, שנת התבגרות על המכשולים החברתיים והמדיניים ושנגיע לשלום המיוחל והנכסף.
נאחל למעמד הפועלים שילכד שורותיו, יתגבר על חולשותיו וייצא בראש מורם למאבק על החזרת עטרה ליושנה.
נשלח את מיטב ברכותינו לבנינו המשרתים בצה"ל, העומדים על משמרתם, נאחל לכל חברינו השוהים בבתי
החולים וכל הזקוקים לכך בבית, רפואה שלמה. ולחברינו הוותיקים, הזוכים השנה לדירות טובות ונוחות, אריכות
ימים, בריאות טובה ופעילות מוגברת. ולכל החברים ששיפרו את תנאיי מגוריהם, תיהנו מפרי עמלנו והעמיקו חברות
טובה בסביבה החדשה ושכנות טובה. וכפי שהגענו לרווחה בדור, כן יהי רצון שנגיע לרווחה בבנייני ציבור ושירות.
נישא תפילה שנגיע ליציבות משקית וחברתית ונתגבר על כל הפגעים שפגעו בנו בשנה החולפת.
תכלה שנה וקללתה, תחל שנה וברכתה!
הבה נגרש מתוכנו את רוח הנכאים, נעמיק את האפשרויות שגילינו השנה בהתגייסותנו לבחירות תוך מאבק על
שמירת ערכינו. נשלח שנה טובה לחברינו השוהים בנכר, בשליחות התנועה, המפלגה והמדינה. הצליחו במעשי
ידיכם ותבורכו באשר תלכו.
שנה טובה נשלח לבנינו הנודדים ברחבי העולם, חיזרו לכור מחצבתכם. ולעצמנו נאחל – שנה פורייה, גשם בעיתו,
יבולים טובים, רווחיות טובה במפעלים ורגיעה בענפי השרות.
ולכל התינוקות שראו לראשונה אור השנה, העניקו נחת להורים ועונג לסביבתם.
ולכולנו – חברות טובה! בריאות טובה! ושנה טובה!

ברכת חג ליל הסדר תשל"ח (אפריל 1978)

בפרוס ליל החג, ליל הסדר תשל"ח, נברכך את כל באי ביתנו, אורחים, ילדים, מתנדבים ועולים חדשים. וכן נברך את כל חברינו העומסים על שכמם את עול היצירה וקיומו של המקום – בברכת חג שמח ומועדים לשמחה. בחג אביב זה, לאחר שהגשמים הרוו את שדותינו, ליבנו מתמלא שמחה כששדות החיטה הזהובים נושאים שיבולים כבדות, ריח חציר רענן ממלא את החלל, שטיח ירוק נפרש מחדש בשדות הכותנה ושורות ארוכות וישרות מקשטות שוב את האופק, ובאוויר ריחו המשכר של הפרדס. נאסוף ברינה את אשר זרענו. על אף הקשיים שהתגלו השנה, לא רפו ידינו – האדמה לא תכזיב, ענפי החקלאות והמלאכה עוד יפרחו כי נאזור כוח, נשקיע את מלוא התבונה והמאמץ ונצא שוב ממצוקה לרווחה.

חג הפסח הוא חג האביב והחירות. החירות עדיין דורשת מאמץ, קרבנות וחרדה. עברה עלינו שנה של תהפוכות, של תקוות גדולות ואכזבות מרות. נחלנו אכזבה בבחירות לכנסת והתעודדנו כשהצלחנו לא לשמוט את הנהגת ההסתדרות. משב רוח רענן נשב בחוצותינו עם ביקור מנהיגה של ארץ היאור וקיווינו שבלייל הסדר הזה, נזכה לענות לילדים על "מה נשתנה".

ושוב קדרו השמיים. שוב התעטפנו במעטה אבלים לאחר רצח הדמים בכבישים ושוב יצאנו להגנה מפני מרצחים. ושוב נפלו חיילינו. תקוות הפכו לאכזבות אך הכישלונות גרמו לליכוד השורות. לא התייאשנו! נחתור לשלום, נביא את השלום תוך מאבק עיקש, נגשים את אשר נשבענו – לא עוד מלחמה! נאלץ את האוחזים בהגה השלטון לצעוד קדימה לקראת השלום!

בליל סדר זה, עם בוא האביב והתקוות שבלב, נאמר לכל המאוכזבים בעם ובארץ – אנו לא איכזבנו! השחיתות לא חדרה לשורותינו וכל המשמיצים וחורשי הזדון לא ישחירו את ניקיון כפינו. נעמוד כסלע איתן כי בחרנו בחופש, בחירות, בשיתוף ועזרה הדדית. נשקיע את כל כוחנו למעננו ולמען העם הזה שיצא משעבוד לגאולה. על אף קדרות השמיים, האביב בוא יבוא!

ושוב, נברך את בנינו החיילים, את חברינו בשליחויות השונות בעולם, את העולים החדשים. נקבל בשמחה את הילדים שזה להם הסדר הראשון איתנו ולכל המסובים – חג שמח וסדר נעים. משה ד. מזכיר

מכתבים ומאמרים שונים

להוביל טנקים לקרב בג'יפ פתוח –

ראיון עם אברהמ'ה שור (ז"ל) נכתב לאחר מלחמת ששת הימים

כימים עת העם עצר נשימתו ולא ידע אם לשמוח תוך דמעות או לבכות תוך שמחה. המולדת ניצלה, הלב גאה ואיש איש בביתו התייסר, ללא יכולת לתת פורקן לרגשותיו. היה רצון עז לחבק חייל, בן עייף, לאה ומאובק, לחבק ולבכות... אבל הבנים חזרו אחד, אחד, סגורים, נאלמים, ענווים. לא ששו לספר, לצחוק, לשמוח. מה קרה להם?

ואני, זכות גדולה זכיתי בימים ההם. בא אלי בן, חייל טרי. רק חזר משדה הקרב ואני זכיתי שיפתח את סגור ליבו לפניי. היה זה אברהמל'ה שור. ילד, רק אתמול-שלשום עשיתי הקמה בגן שלו. עבדתי בתורנות שבת בכיתת "נשר". והוא – ילד שמח, שובב וחמוד. והנה, הוא ניצב לפניי במוסך ומדבר בשטף.

"משה" הוא אומר "אולי מישוהו מן החיילים יספר לך שלא פחד, אבל אני פחדתי!" (אולי אמר פחדתי פחד מוות). רצייתי להצמיד אותו לליבי ולשאול: "ממה פחדת ילדי?" אבל לא עשיתי זאת... רק שתיתי בצמא כל מילה שיצאה מפיו. והנה סיפורו כלשונו:

"אני חייל טירון והמג"ד שלי "התאהב" בי והטיל עלי להוביל יחידת טנקים לקרב. הוא הושיב אותי בג'יפ פתוח והורה לי על המטרה". "סע" הוא אמר "וכוון את הטנקים לקרב!" זה היה ליד חאן יונס. הוכיתי בהלם.

מפקד יחידת הטנקים פנה למג"ד ואמר: "אל תשלח את הילד! אני מכיר את הדרך, אוביל בעצמי את היחידה".

התשובה הייתה: "אלה הן ההוראות! וכך תבצעו את המשימה!"

"אני הובלתי פלוגת טנקים בג'יפ פתוח לקרב ופחדתי... כשנפתחה עלינו אש, נשכבתי מתחת לג'יפ. שכבתי תחתיו, תחת אש מקלעים במשך חצי שעה ולא זזתי. האידיויטים האלה (הערבים), לא עלה בדעתם לזרוק רימון ולחסל אותנו. שכבתי תחת האש עד שניצלתי הפוגה קטנה, קפצתי על הג'יפ ודהרתי, בלי צמיגים, במהירות של 100 קמ"ש והתייצבתי בפני המג"ד". "ומה הוא אמר?" אני שואל. "הוא לא אמר דבר. רק התנפל עלי ורצה לנשק אותי אבל אני לא נתתי. הייתי מאוד נרגש וחצוף ואמרתי לו במילים אלה: "אל תנשק אותי! אני אמנם חייל פשוט ואתה מג"ד אבל, אל תנשק אותי ואל תשלח אותי למשימות כאלה! יותר לא אלך!" "נו ויותר לא שלח אותך?" אני שואל, "לא שלח? ועוד איך שלח!" "ואתה הלכת?" "ועוד איך הלכתי". פחדתי והובלתי טנקים לקרב בג'יפ פתוח ובכל פעם שחזרתי הוא רצה לנשק אותי. איזה מין חיה בצורת מג"ד..."

"איך החזקת מעמד, אברהמל'ה?" אני שואל. "תאמין לי שבעצמי איני יודע. היה איתנו במפקדה עוד חייל בדרגתי ופניתי אליו (לאחר שכבר הייתי תשוש והרגשתי שעוד מעט אתמוטט). היה זה לאחר ששניים מחבריי נהרגו בג'יפ שלי. אמרתי לו: "אולי תוביל אתה את הטנקים לקרב?" העזתי לבקש כי הרגשתי שאיני מסוגל יותר....

והוא ענה לי: " לי יש שלושה ילדים" ... והמג"ד לא התערב, וטנקים צריך להוביל לקרב בג'יפ פתוח, כי אלה הן ההוראות. ואני המשכתי להוביל. פחדתי והובלתי. וכך פעמים רבות ובכל פעם שחזרתי, המג"ד רצה לנשק אותי...

"תגיד את האמת, אברהמל'ה" העזתי לשאול "האם לא הייתה לך איזו מחשבה, ברגעים קריטיים אלה, להתחמק בצורה כלשהי?" "תאמין לי משה" הוא אומר "שהיה זיק של מחשבה כזו, אבל זה היה רק לחלקיק של שנייה. תכף ראיתי את עצמי – שלא אוכל לחזור הביתה, לא אוכל להסתכל בפני אף אחד, לא אוכל להרים את הראש כל ימי חיי". "האם התגברת, בסופו של דבר, על הפחד?" "לא, לא יכולתי בשום אופן, רק למדתי להסתדר איכשהו"...

"למשל?" "כשדהרנו קדימה, אחרי כיבוש חאן יונס, המג"ד שלי נסע במשוריין סגור ואני, כרגיל, בג'יפ פתוח, כשהכדורים שרקו מצד דרום הצמדתי את הג'יפ לצידו של המשוריין מצד צפון ואם הכדורים באו מצפון, נצמדתי מצד דרום. פעם, אפילו סידרתי את המג"ד. זה היה כשנפצע חייל ואני רצייתי להוביל אותו לנקודת החבישה. המג"ד התייצב אז במלוא קומתו, כשהמשקפיים על מצחו, וסינן בין שיני הסוס שלו: "הפציעה הזו אינה מצדיקה ליווי!!" אבל אני, בכל זאת ליוויתי את הפצוע. "וכשחזרת, נזף בך המג"ד?" אני שואל "איפה! הוא שוב חיבק אותי ורצה לתת לי נשיקה, אבל אני לא נתתי..." תאמין לי, אברהמל'ה, שגם אני רצייתי, אבל לא העזתי...

לפני הרבה, הרבה שנים, ילדי הפועלים לא לבשו בגדי חג ולא הלכו עם דגלים אדומים באחד במאי. לא היו להם גני ילדים והם לא למדו בבית ספר. מגיל 8-10 הם כבר עבדו עם הוריהם במכרות הפחם או בעבודות אחרות בכדי לפרנס את המשפחה. אתם יודעים מה זה מכרות פחם? מכרות פחם זה מקום עמוק בתוך האדמה, משם מוציאים את הפחם. פעם, כשעוד לא היה נפט, השתמשו בפחם להסקת תנורים וכיריים לחימום ובישול. וכשקמו בתי חרושת והמציאו את הרכבת הסיקו אותה בפחם.

הילדים לא פחדו להיכנס לתוך המכרות שמתחת לאדמה כי הם הלכו עם הוריהם ועם אחיהם המבוגרים. כמוכן שגם צעצועים לא היו לילדים האלה וגם זמן לא היה להם, חוץ מביום שבת. אבל, אז, לא היה להם כוח לשחק אלא רק להתחמם בשמש, אותה לא ראו במשך כל השבוע.

והנה, פעם, באחד במאי, התאספו הפועלים והחליטו שיותר הם לא ירשו לילדיהם לעבוד. הם החליטו שצריך להקים בשבילם גנים ובתי ספר ולקנות להם צעצועים, ספרים ובגדים נקיים. וזה היה הנס של אחד במאי ומאז, כל שנה ביום זה, כל הפועלים, בכל העולם, לובשים בגדי חג ויוצאים עם דגלים אדומים לרחובות. וגם עורכים אסיפות ומחליטים בכל פעם החלטות חדשות – איך לתת לילדים יותר לימודים, יותר משחקים ולמבוגרים יותר כסף בעד העבודה ויותר חופשות במשך השנה ומקצרים את שעות העבודה כדי שיוכלו לשחק עם ילדיהם.

וזה היה נס שבאחד במאי!

קיץ 1971

שחור-אדום-לבן

בקיץ 1944, הייתה לי הזכות הגדולה לרדוף אחרי החיה הגרמנית הנסוגה. שירתתי אז בשורות הצבא האדום ובהסתערותנו הגענו עד פרוסיה המזרחית. לחיילים הרוסיים הייתה זו הזדמנות ראשונה לדרוך על אדמת גרמניה. הם היו מלאי השתוממות מהסדר והסידורים בכפרים הגרמניים, מהניקיון והעושר שבבתי האיכרים, מן הגינות המטופחות. מה שהזדקר לעין היה שכל הבתים היו ציבועים באותו סגנון, באותם צבעים: שחור-אדום-לבן. גג אדום, משקופים שחורים, חלונות לבנים. או משקופים שחורים ותריסים לבנים וכד'. מכל מקום, שלושה צבעים אלה בלטו בכל בית ובית.

פעורי פה עמדו החיילים וקיללו, בקללות העסיסיות הרוסיות ונזכר אני באחד מהם שזעק: "מה חיפשתם ברוסיה מלוכלכת שלנו? ארורים!"

בקיץ 1971, הייתה לי הזכות לבלות בבית ההבראה הנהדר "מבטחים" שבזיכרון יעקב. הבית עומד בקצה רחוב שחצרותיו מוזנחות והלכלוך בזיכרון כולה – המושבה של הברון – אינו משתלב עם מקום מרגוע כל כך נאה. והנה, בלב המושבה, אתה מופתע לראות וילות פאר מסודרות ומצוחצחות להפליא, גדרות בצבע אדום משולב בשחור ומדרכות בצבעי שחור-אדום-לבן. גגות אדומים, משקופים שחורים וחלונות לבנים.

"זה הצבע שלנו! נכניס אורדנונג (סדר) לזיכרון, יראו וילמדו!" מה אתם מחפשים בזיכרון המלוכלכת שלנו?

לפרופסור לייבוביץ' הנכבד שלום רב,

הצטערתי מאוד שלא יכולתי להביע את דעתי אתמול, אחרי ההרצאה שלך. ומכיוון שיצאתי מאוכזב, הנני רוצה להביע בכתב כמה השגות שלפי דעתי לא באו לביטוי בוויכוח.

הנני מסכים לדברייך שהמדינה היא מכשיר לדיכוי העם וששום ערכים לא הושגו בלי מאבק ושפיכות דמים (אם כי בהקשר אחר אמרת כי בטבע בכלל לא קיימים ערכים). את הדברים האלו אמרו גם אבות הסוציאליזם (אני מתחיל לחשוב שתמונתו של קארל מארקס תלויה בדירתך). אבל אם נלך בכיוון המחשבה הזאת, לא נכונה דעתך שעד לפני ארבעה דורות אחדות העם נשמרה על ידי הדת. יותר נכון לומר שהדת שימשה כנוגדן למען לשמור על העם מפני טמיעה, למען לשמור על קיומו. (הרבנים התירו, למשל, הלוואה בריבית "נשך" האסור תכלית האיסור בתורה. ז.א. קיום העם היה לנגד עיניהם).

מדברייך הסקתי שאחדות העם אפשרית רק בגולה, בימים קשים ולזה אני יכול להסכים, אך בהתקרב הזמנים המודרניים, העם הרגיש שזה לא מספיק, יש סכנת טמיעה במשטרים ליברליים וסכנת כיליון במשטרים פשיסטיים ושצריך להגיע לעצמאות מדינית למען אותה מטרה – שמירה על האקסיסטנציה-הקיום.

כעת, אתה טוען, שנוצרים שני עמים או שיווצר עם שלא יתהווה עם יהודי במובן הלכתי. כאתיאסט, אני שואל: מה האסון בדבר? אם אנחנו יוצאים מתוך הנחה שסופה של המדינה לגווע ויבואו ימי אחרית הימים, וסוף העמים להיטמע זה בזה, אז, מה זכותנו יותר מעמים אחרים? רק בגלל ה"אתה בחרתנו"?

אז, מותר לי, כאתיאסט, להתנגד לדעותיך. ובינתיים, צריך לשמור על החיים, על הקיום ולכן, צריך מדינה ככל הגויים וממשלה ככל הגויים – עד שתגווע כמובן. אני רוצה לחיות ולהתקיים לא תחת משטר של גויים. ואינני רוצה להיטמע מכיוון שגלות של 2000 שנה רובצת על שכמי. הנני מוכן לחיות ככל הגויים, תחת שלטונם של נציגים נבחרים, בצורה דמוקרטית ולהשאיר את גוויעת המדינה לתהליך הטבעי.

בהזדמנות זו, ברצוני להביע את הזדעזעוטי מהשוואת מדינת ישראל למדינה פשיסטית. הביטוי לא הוסיף כבוד לא לקהל שהתאסף לשמוע אותך ולא לך, כאיש מלומד שנהנה מהערכה רבה בעם. הנני מאמין שהעולם עוד יגיע למצב שלכל ילד יגיע כוס חלב ואימת מלחמות ואושוויצים וביאפרות לא יטרידו את מנוחת הוריהם. וזה לא יהיה תלוי באמונה בכל דת שהיא.

ולסיום, מילת שבח: אחרי ההרצאה, החברים התבטאו ונהניתי מאוד מכך.

ועכשיו אני יודע למה צריך להיות אתיאסט. ועל כך תבוא על הברכה! בכבוד רב!

מכתב גלוי לשר החקלאות אריק שרון - התפרסם בעל המשמר ב 31/7/78

לשר החקלאות אריק שרון

ליו"ר רשות שמורות הטבע אברהם יפה ולסגנו אדיר שפירא

בכתבה מאת יצחק שור כתב "על המשמר" בכנסת בנושא: "מי מעסיק ילדים ערביים", קראנו בין יתר דברייכם: "עשרה מיליון דונם נתפסו באופן בלתי חוקי והם מנוצלים למרעה, לעיבודים ולבנייה בלתי חוקית" לדברייכם – "בדואים נרשמים במרשם התושבים ביישובים יהודיים. כך למשל, בכפר מנחם רשומות 21 משפחות בדואיות".

הננו לקבוע:

א. השכנים הערבים (ולא בדואים) שלנו הם משפחת אל עזי, היושבים על אדמתם מדורי דורות. אבי המשפחה ז"ל מכר בזמנו חלק מאדמתו לק.ק.ל. וקיבוצנו קיבל את האדמה הזו מק.ק.ל.

ב. במרשם התושבים, ברשימת הבוחרים לכנסת, רשומים 21 בוחרים (ולא משפחות) ערביים בקלפי של כפר מנחם שהם רובם מצאצאי אל עזי הנוח ואינם תושבי כפר מנחם.

הם מצביעים בקלפי שלנו בהוראת משרד הפנים.

ג. הננו מקיימים יחסי שכנות טובים והדוקים עם משפחה זו.

ד. כל העניין הנ"ל השתרבב בעקבות הוויכוח על העסקת עובדים ערביים וילדיהם בעבודות המוניות בשדה והננו לציין שבמשק שלנו לא מועסק אף פועל שכיר אחד – לא יהודי ולא ערבי – בענפי הייצור. חברים שלנו, מגיל צעיר ועד גילאי 75, יוצאים כשצריך לעישוב כותנה או קטיף בפרדס ועושים עבודות אלה במו ידיהם.

ה. הננו מבינים שמגמת פרסומים אלה היא להבאיש את ריחם של הקיבוץ שלנו ושל התנועה הקיבוצית בכלל.

הננו שואלים: לאן אתם חותרים?! כבוד רב, משה דומב, מזכיר קיבוץ כפר מנחם.

"קן הנעורים" ונחת זרועה של "ברית הבריונים" - בעקבות ספרו של משה זרטל "קן הנעורים"

התפרסם ב"על המשמר" דצמבר 1980 (במכתבים למערכת)

את ספרו של משה זרטל "קן הנעורים" קראתי בנשימה עצורה. מיטק מתאר את התקופה בכישרון רב ומנתח את המאורעות בציוריות יוצאת מן הכלל. ולי, יוצא קן וארשה, הייתה זו חוויה בלתי רגילה... חייתי מחדש את כל תקופת הנעורים שלו. כשהגעתי לסוף, רציתי לקרוא בו עוד ועוד. אבל, הסיפור כאילו נקטע באמצע...

בימים אלה, כשעודני חי את הסיפור, זימנה לנו הטלוויזיה "שיחה בשניים" עם נחום ברנע ועקב אחי-מאיר. בין השיטין, מזכיר אחי-מאיר את תקופת המאבק של "ברית הבריונים" כנגד כל מה שהיה שייך לתנועת הפועלים. במוחי עלה, תיכף, זיכרון המאורעות: התקופה היא 1937/8, קבוצת בריונים ובראשם סטבסקי, מתנפלים על חניכי "השומר הצעיר" בחצר הקן ברחוב רימסקה 12, בצהרי היום, עת רק כמה צופים צעירים בני 13-15 מבקרים בקן. הדבר קרה בזמן שהאנטישמיות בווארשה ובפולין כולה גוברת מיום ליום.

גזירות כלכליות וחברתיות יורדות על יהודי פולין. ענייני השחיטה הכשרה ופריסטורובה י"ש, האובשם-פוליטיק של סקלדקובסקי, חרם על המסחר וגזירות שונות ניתכות מטעם הממשלה ומעודדות את האנטישמיים צמאי הדם. והנה, מופיע בחוצות וארשה הגיבור סטבסקי, החשוד ברצח ארלוזורוב, ומארגן התנפלויות על חניכי "השומר הצעיר". בימים האפלים ההם, יכולת לראות בחורים יהודים בחולצות חומות, עניבות שחורות ומגפיים גבוהים מצוחצחים, מפיצים עיתון רוויזיוניסטי ומכריזים בקולי קולות סיסמאות נגד הזידו-קומונה – סיסמה אנטישמית אהודה על האנדקים.

אגב, באחת התגרות השתתף מרדכי אנילביץ' ועזר להדוף את ההתנפלות של סטבסקי וחבריו. למרות שסטבסקי היה גבוה בראש ממרדכי ומשקלו היה כפול משל מרדכי, ברח ה"גיבור" מחצר הקן בשן ועין. מרדכי ניצל, כנראה, את הידע שלו בהגנה עצמית שרכש שנתיים קודם לכן, בהיותו חבר בית"ר.

זוהי אפיזודה קטנה, אולי שולית, משנות השלושים בחיי הקן בווארשה. חבל מאוד שמיטק התייחס אליה ברפרוף והקדיש רק דפים מעטים לתקופה שהייתה מלאת הוד ורבת מכשולים. היו אלה זמנים של תקוות ואכזבות בחיים התוססים שבקן. הלוואי ויעמוד לו למיטק הרצון והכוח להמשיך ולכתוב על תקופה זו.

מכתב לנשיא המדינה

(ללא תאריך וללא ציון שם הנשיא או היכן התפרסם. נכתב, כנראה, בשנות ה-80)

כבוד הנשיא,

שוב ושוב אני מתרגש שהנני שומע אותך אומר דברים חריפים נגד הגזענות אבל, לדעתי, הרב כהנא מביא רק לביזוי ארצנו ותרבותנו ואינו מסכן את עצם קיום המדינה. את הסכנה לעצם קיומנו מהווה, לעניות דעתי, הכפייה הדתית המשתלטת עלינו בצורה אגרסיבית וברוטאלית. יותר ויותר נשמעים מפיהם של המנהיגים הרוחניים של החרדים על "בחורים שממיתים עצמם באוהלי תורה וחבורת לומדי תורה שקולה כנגד דיוויזית חיילים".

או, שעלינו לשמור על תקינות המזוזות שבפתח בתינו ואז נהיה מחוסנים כנגד כל פגע רע ואסונות היורדים עלינו מידי שמיים ומידי אדם. כל מיני "רבנים", "אדמו"רים" ו"גדולי תורה" שולטים בנו דרך שליחיהם ורק לפי החלטותיהם יישק דבר.

לדעתי, נשקפת סכנה לעצם קיומנו אם נשתית את צבאנו על בחורים "הממיתים עצמם באוהלי תורה" כשתחמושתם פרקי תהילים. דברי ימי ישראל מלמדים שחורבן שני הבתים נגרמו בגלל שנאת חנם ואי ראיית הנולד, על ידי אנשים פנאטיים שסמכו על "ההשגחה העליונה" ולא ידעו להעריך את מצב הכוחות הממשיים. לכן, אם לא נשים רסן להשתלטות הפנאטיות החשוכה, הרי חורבן בית שלישי – חס ושלום – מובטח, בדרי ימי ישראל, ביום מן הימים. ונשאלת השאלה – האם לא כדאי שתשמיע דברי זעקה כנגד הסכנה הזאת? כי בניגוד לראש הממשלה, המשמיע דברי פשרה והרגעה, אתה אינך תלוי בחישובים אלקטוראליים! תודה.

הצילנו ממלעיזי לעז (נכתב בעקבות מאמר ב"מעריב" על הטיפול בזקנים בכפר מנחם) יוני 1989

פתאום קמים זקני כפר מנחם בבוקר וחשך עליהם עולמם.... לבית אורן דמינו – רחמנא ליצלן! לא נקבל סיעוד לעת זיקנה, את דמי קיצבת הביטוח הלאומי ישלשל הגזבר לקופת הקיבוץ ולנו, לחברים שנתנו יותר מ-40 שנים מחיינו למען הקיבוץ, יתנכרו ויזרקו אותנו לכלבים. יפקירו אותנו בבתי חולים, איש מחברי הקיבוץ לא יתעניין בנו ולא יבוא לעודד אותנו בשעת צרה. אנחנו נינטש בעת מצוקה!

את הדברים הללו מצאו חברי הקיבוץ מעל לוח המודעות בבוקרו של יום ד' ה-30/5089, בצורת מאמר שכותרתו "תשליכנו לעת זיקנה", פרי עטו של עיתונאי בשם אדר אבישר. מתברר, שהוא בישראל כתבה אינפנטילית, מטופשת ומרושעת על סמך ראיון עם בת, עוזבת הקיבוץ שאביה, חבר הקיבוץ, אברהם אטינגר, בהיותו בן 80, "לקה במחלת האלצהיימר והקיבוץ מסרב לסעוד אותו במחלתו". המאמר מלא שקרים והשמצות על מזכיר הקיבוץ ועל מרכזת ו. הבריאיות.

לקחתי על עצמי לפרסם כתבה ב"דף הירוק", לא למען להרגיע את חברי קיבוצי אלא עבור חברים בכל התנועה הקיבוצית שקראו את הכתבה הנ"ל. כי חברי כפר מנחם הוקיעו והקיאו את הדברים הנבזיים של אותו עיתונאי שכנראה אינו מוצא "סקופים" אחרים.

ואשר לבת המתלוננת רבקה (למה את שמה שומר העיתונאי במערכת ואת שמה של רכזת הבריאות הוא מפרסם?). מה עשתה היא למען אביה המרותק למיטה? הרי לא ראינו אותה, ולו פעם אחת, מבקרת אצלו כל ימי מחלתו! היא אפילו אינה יודעת שאביה אינו חולה באלצהיימר!

אברהם הינו חבר אהוב ואהוד על כל החברים. בתקופת מחלתו השתדלו רבים להושיט יד עוזרת, להקל עליו ולהנעים לו ככל שניתן, אם זה בהסעה להצגות, למסיבות הקיבוץ או למפגשים במועדון לחבר. כל אחד ראה חובה נעימה לסייע, לתמוך ולהקל עליו את סבלו. רעייתו הייתה משוחררת מכל חובת עבודה במשך כל שנות מחלתו. קיבוצנו התברך בשכבת חברים גדולה – כ 150 איש – מעל גיל 60. למזלנו, עלה בידינו לדאוג, בעוד מועד, לחדרי חולים מסודרים בקרבת המרפאה, כאשר שש מט"ביות מסורות עובדות בו במשך כל שעות היממה, בהנחיית הרופא והאחיות. אנחנו, המזדקנים הבריאים, מביטים בסיפוק ובגאווה על חברינו המאושפזים שם ומטופלים בחום, באהבה ובכבוד. הדבר משרה ביטחון בלב כולנו, לקראת הבאות. כל המבקר אצלנו מאחל ש"כל זקני ישראל יזכו לדאגה וטיפול כזה".

ועתה, לעצם הכתבה של העיתונאי המלומד שלנו: אברהם נשלח לבית החולים על פי הוראת רופא הבית שלנו. הוא שהה שם כ 10 ימים והועבר לבית החולים הסיעודי והמפואר "הרצפלד" שבגדרה מכיוון שהיה זקוק לטיפול סיעודי כל שעות היממה ולהשגחה של צוות רפואי מוסמך. במשך 10 ימים אלה, פקעה סבלנותה של הבת והיא הזינה את כתב "מעריב" בדברים תפלים והאשמות שווא. והעיתונאי הנ"ל, קנה הכול! כי עזה הייתה להיטותו להבאיש את ריחו של הקיבוץ ואת התנועה הקיבוצית כולה. הוא אפילו לא טרח לבקר בקיבוץ ולראיין את המזכיר או את רכזת הבריאות. רק בסמוך לחצות, כאשר המאמר כבר היה בדפוס, ראה הוא לנכון להתקשר לשני החברים עליהם הוציא לעז! אשר לרבקה, בתו המתלוננת של אברהם, נחמה פורתא היא בשבילנו שאברהם במצבו, אינו מסוגל לקרוא את מאמר השטנה הנ"ל ונחסכים ממנו עגמת נפש וכאב. בעיקר כשהדברים יצאו מפי בתו האהובה עליו. ואשר לעיתונאי, אין לי אלא לצטט פסוק מספר תהילים צ"ד 6: "בינו בערים בעם וכסילים מתי תשכילו"?

18/7/90

מכתב אל מערכת "הדף הירוק" בנושא: מתנדבים בקיבוץ

למערכת העיתון שלום רב,

בעיתון "הקיבוץ" התפרסם מאמר גדול שכותרתו הייתה "מי ינפק את ה volunteers"? בגוף המאמר מופיעות "אמרות שפר" כגון: "כאן לא רומניה, זה שוק חופשי, מדינה דמוקרטית, אנחנו מביאים אנשים לפי החוק וכו' וכו'". אין בכול המאמר ולו מילה אחת של התייחסות אנושית למתנדבים כבני אנוש ולא על ההשלכות החברתיות ההרסניות של אותם מתנדבים על הקיבוץ בכלל ועל הדור הצעיר בפרט. כ 50 בנים ובנות מקיבוצי ירדו מהארץ, רובם בעקבות נישואים עם מתנדבים או מתנדבות, או בעקבות האווירה שנוצרה בהשפעתם.

כל מחזור של מתנדבים בקיבוצנו לוקח איתו בן או בת, כתוצאה מהתקשרות זו. כשהבעיה הזאת מטרידה את מנוחתך, אני שואל אתכם, בבדיחות הדעת – כמה מחזורים של מתנדבים נחוצים על מנת שייעלמו כל הבנים והבנות שלנו וישארו רק מתנדבים?

במקום לקרוא לכנס חירום ולדון בבעיה חמורה זו, מתכנסים נציגי הקיבוצים ודנים איך "לשפר", לייעל ולעשות סדר" בנושא הבאת כוח האדם הזול, מפני שהתנועה הקיבוצית כבר אינה רואה אפשרות להתקיים ללא המתנדבים! אין לי דבר נגדם באופן אישי. הם נוער טוב, לא נופלים במאומה מבנינו, חלקם אפילו יותר יציבים. אך, הם קשורים למולדתם וכוח משיכתם לביתם גדול ביותר. וזה אסוננו.

לא אוכל לחתום בשמי ולציין את שם קיבוצי כי נמצאים אצלנו מספר מתנדבים שקשרו את חייהם עם ביתנו ובנינו ואין ברצוני לפגוע ברגשותיהם.

והערה אחרונה – אני פונה לעיתונכם ולא לעיתון בו התפרסם המאמר כיוון שנכוויתי ממנו קשות. הם פירסמו מאמר שכתבתי בצורה מסולפת כאשר הבליטו שם רק הטפל וצינזרו את העיקר. לכן, אני מבקש – אם ברצונכם לשנות את הכתוב, אנא הודיעוני מראש. מוטב לוותר על התגובה מאשר שתופיע מסורסת! תודה מראש.

"יהודים לא מגרשים יהודים"

1/7/05

מכתב למערכת עיתון "ידיעות אחרונות" מדור תגובות קוראים

רק לבבלים מותר היה לגרש יהודים, רק לרומאים היה מותר לגרש יהודים אך מי עזר להם? הסיקריקים! ואם כי הסיקריקים לא התעטפו בכתום ולא חסמו כבישים. הם השמידו מחסני מזון ורצחו את כל אלה שהתנגדו לפעילותם! הסיקריקים של היום פועלים על פי דוגמתם – חוסמים כבישים, משבשים את חיי היום יום והם אף המציאו נשק סודי: בהפגנות, הם שולחים קדימה את ילדיהם ומאיימים שזו רק ההקדמה! בסיסמה: יהודים לא מגרשים יהודים הם מעניקים הכשר בדיעבד, לכל עמי אירופה שגירשו, בזמנם, יהודים מארצם. כמו האנגלים, הצרפתים, האוסטרים... ועד גירוש ספרד ופורטוגל. להם היה מותר לגרש יהודים... ולסיקריקים של היום מצטרפים כל מי שאינם מסוגלים לנתח ולהבין את המצב הגיאופוליטי שהמדינה שרויה בה. ובכך הם משחקים לידיהם של מיני פנאטים, רבנים ואטומי לב אחרים. גם פוליטיקאים בוחשים שם בתקווה להיבנות ממעשיהם אלה. והקינה "מפני חטאינו גלינו מארצנו" שרויה וקיימת במחזורי התפילה של "ימים נוראים". אך ההמנון "התקווה" עדיין נותן תקווה.....

משה היה אדם שהתעניין והגיב לנעשה סביבו עד יומו האחרון.

הוא היה אכפתי למשפחתו, לקיבוץ, לארץ ולעולם.

במכתב זה שהוא האחרון אותו כתב, ניתן לחוש היטב אכפתיות זו.